

JURISPRUDÈNCIA DEL TRIBUNAL SUPREM

Any 2019

Eva Pons Parera*

Agustí Pou Pujolràs**

Resum

El text recull el comentari de les resolucions del Tribunal Suprem del 2019 que afecten els usos i els drets lingüístics i el règim jurídic de la llengua.

Paraules clau: jurisprudència; Tribunal Suprem; dret lingüístic; llengua oficial; pluralisme lingüístic.

JURISPRUDENCE OF SUPREME COURT

Abstract

The text includes the rulings that affect the uses, the linguistic rights and the legal system of the language issued by the Spanish Supreme Court during 2019.

Keywords: jurisprudence; Spanish Supreme Court; language law; official language.

* Eva Pons Parera, professora de dret constitucional de la Universitat de Barcelona. evapons@ub.edu

** Agustí Pou i Pujolràs, professor associat de filologia catalana de la Universitat de Barcelona. agustipou@ub.edu

Citació recomanada: Pons Parera, Eva, i Pou Pujolràs, Agustí. (2020). Jurisprudència del Tribunal Suprem. Any 2019. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 73, 248-273. <https://doi.org/10.2436/rld.i73.2020.3468>

Sumari

- 1 El català en el judici del procés sobiranista
- 2 Garanties lingüístiques en el dret de defensa i en les fases prèvies al judici
 - Dificultats i deficiències en la interpretació judicial
 - Incidències i errors ens les traduccions de les intervencions telefòniques
 - Traducció de la sol·licitud d'extradició i dels documents adjuntats
- 3 Usos lingüístics a les administracions locals i autonòmiques
- 4 Educació
- 5 Subvencions a polítiques de foment del base
- 6 Concessions en l'àmbit audiovisual
- 7 Acreditació d'idioma no oficial en proves d'aptitud per a l'exercici professional
- 8 Diferències en les versions lingüístiques del dret europeu

Aquesta crònica abasta les resolucions del Tribunal Suprem (TS) de tot l'any 2019, amb un volum notable de decisions que incideixen sobre l'àmbit lingüístic. Com a observació de caràcter general, constatem la transcendència de la doctrina que el Tribunal Constitucional (TC) va assentar en la Sentència 31/2010. Aquesta línia doctrinal va marcar un punt d'inflexió en la interpretació de l'ordenament jurídic, però, com hem dit en anteriors cròniques, el Tribunal Suprem (i molts tribunals superiors de justícia) ha accentuat els perfils més regressius pel que fa al reconeixement del pluralisme lingüístic, fins al punt d'extraure de la sentència constitucional moltes pautes interpretatives que no se'n deriven necessàriament.

Agrupem les resolucions en els vuit blocs que s'indiquen al sumari. Pel seu gran impacte polític i social, fem un comentari força extens de la Sentència de la Sala Penal del Tribunal Suprem de 14 d'octubre de 2019, que resol el judici als principals acusats i acusades arran del fets esdevinguts en el marc del procés sobiranista català. La menció especial d'aquesta sentència i el comentari que hi fem responen més al seu ressò i a la seva transcendència que no pas a la qualitat de la seva argumentació, almenys la que fa referència als aspectes lingüístics vinculats al procediment. Dues notes volem destacar en aquesta referència introductòria: la primera, l'absència d'un raonament i una ponderació real sobre el que demanen les parts i les normes i els drets i lingüístics que sustenten aquestes peticions. I la segona, l'adopció d'una perspectiva interpretativa del conjunt normatiu aplicable amb una nul·la sensibilitat envers de la pluralitat lingüística i els drets que porta associats. El resultat és el reforç del caràcter monolingüe de l'Administració de justícia, tantes vegades portat a col·lació en aquesta crònica.

També fem ressaltar en aquesta introducció totes les resolucions relatives als reglaments dels usos lingüístics, tant d'àmbit municipal (Lugo) com autonòmic (Administració de la Generalitat Valenciana), i a l'atorgament de subvencions, que preveuen el foment i la normalització de l'eusquera, per part de diversos municipis bascos. En el cas del País Valencià i del País Basc, es tracta de l'admissió a tràmit dels recursos de cassació contra les sentències d'instància sobre les disposicions autonòmiques i locals; en el cas gallec, es tracta d'una sentència que ratifica l'anul·lació d'una part important de l'ordenança, aprovada pel consistori de Lugo, adreçada a regular els usos lingüístics i a fomentar el gallec. Certament, no és una matèria nova, però els paràmetres clarament involutius que fa servir aquesta sentència pel que fa a la comprensió del plurilingüisme i a les polítiques lingüístiques per millorar la situació de la llengua minoritzada, és un fet destacable i obliga a estar atents a les resolucions que properament recaiguin en els recursos esmentats.

Per accedir als textos de les sentències de la base del CENDOJ, primer s'ha d'obrir el cercador de la base de dades (<http://www.poderjudicial.es/search/indexAN.jsp>) i després clicar en l'enllaç que té cada resolució ressenyada. Per facilitar aquesta operació consignem aquesta adreça en cada resolució o bloc de resolucions. D'aquesta manera es pot baixar el text sense haver de fer servir l'opció de copiar l'identificador de la resolució a la casella "Texto a buscar" del mateix cercador.

1 El català en el judici del procés sobiranista

[Interlocutòria del Tribunal Suprem d'1 de febrer de 2019. Sala Penal. Ponent: Manuel Marchena Gómez. Ref. CENDOJ: 28079120012019200104.](#)

[Sentència del Tribunal Suprem de 14 d'octubre de 2019. Sala Penal. Ponent: Manuel Marchena Gómez. Ref. CENDOJ: 28079120012019100501.](#)

[Enllaç al cercador de jurisprudència del CENDOJ](#)

En la [crònica del número 71 de la Revista de Llengua i Dret \(RLD\)](#) ja donàvem compte de la interlocutòria de la Sala Penal del Tribunal Suprem de 27 de desembre de 2018, que es pronuncia sobre l'al·legació d'alguna de les parts que manifestava que "el perjudici des del punt de vista que aquí interessa apunta en el sentit que l'excés de competència del Tribunal violenta "el dret a un jutge predeterminat per la llei, el dret a un judici just, a la doble instància penal i a la legalitat penal", també en la mesura que no es podria utilitzar "la llengua materna". El TS no es pronunciava amb caràcter resolutiu sobre la qüestió plantejada, però ja preanunciava el criteri negatiu respecte a l'ús del català. Més endavant, ja al 2019, en la interlocutòria d'1 de febrer, el Tribunal Suprem dona per rebutjat l'ús del català en les sessions del judici un cop formulada aquesta petició explícitament per les parts. Només declara pertinent "la presencia de dos traductores del idioma catalán".

Sobre la resolució d'aquesta sol·licitud, podeu consultar l'anàlisi de Josep Cruanyes al blog de la *Revista* ([“La llengua en el judici del Tribunal Suprem sobre el procés”](#), publicat el 28 de març de 2019).

Indicàvem a la crònica que la interlocutòria de 27 de desembre de 2018 apuntava dues consideracions per mantenir, d'entrada, una opció desfavorable a l'ús del català. En primer lloc, que “la sobrevenida invocación del derecho a que las sesiones del juicio se desarrollen en la lengua materna de los procesados contrasta con la ausencia de cualquier queja de indefensión durante el largo tiempo que ya han consumido la investigación y la fase intermedia de esta causa especial”. En segon lloc, que “hacer depender el derecho a un proceso justo de la distancia entre la sede del propio domicilio y la del órgano jurisdiccional o del uso de la lengua materna por los profesionales que asumen la defensa, conduciría al sinsentido de negar que ese derecho tenga vigencia, por ejemplo, en el Tribunal Europeo de Derechos Humanos” (FJ 5.1). Una argumentació ben escassa, que situava el debat sobre drets lingüístics no en el que invocava la defensa (el dret a un jutge predeterminat per la llei, el dret a un judici just, a la doble instància penal i a la legalitat penal; drets de l'esfera de l'article 24.2 CE), sinó en el que interessava al Tribunal, que és el dret a no sofrir indefensió (article 24.1, darrer incís, CE). L'al·legació de les parts, òbviament, no es mou en la falta de competència lingüística en castellà, però el TS respon com si fos així. Rebla l'argumentació per indicar que si la violència sobre els drets al·legats fos real, s'arribaria a la conclusió que al Tribunal Europeu de Drets Humans, en què se sostenen procediments amb parts amb moltes llengües diferents, també es vulnerarien aquests drets. Ni tan sols s'apuntava la idea que les dues jurisdiccions tenen poc a veure en cap dels sentits possibles.

En el període que ressenyem es produeixen, doncs, dos pronunciaments del judici del procés sobiranista que versen sobre llengua. Un de caràcter menor, des del punt de vista de l'argumentació de fons, la interlocutòria d'1 de febrer de 2019 esmentada, relativa a l'admissió de proves, que bàsicament té per fetes les manifestacions de les parts sobre l'ús del català i sobre la “conveniència” d'un sistema de traducció simultània, i disposa la presència de dos traductors de català (fonaments jurídics 3.7 i 6.13). Amb això el TS torna a donar per fet que, si es dona el cas, es farà traducció consecutiva (l'únic sistema de traducció són dos professionals a la sala) i es deixa per a la sentència l'argumentació sobre les al·legacions de les parts. Així mateix, descarta la traducció d'una prova documental instada per una part: “En la medida en que la defensa vincula a las puertas del juicio oral la conveniencia de traducción, no a su propia indefensión, sino ‘a la mejor comprensión de los indicados documentos’ por la Sala, se tienen por designados esos documentos, que quedan sometidos al régimen de pertinencia que, con carácter general, se ha proclamado ya respecto de la propuesta probatoria de otros procesados”.

Més enllà d'aquesta petició, que es rebutja, sobta que al llarg del judici oral s'evidencia la poca cura del Tribunal pel que fa als aspectes lingüístics. Es produeixen força situacions d'equívocs, males traduccions i incidències lingüístiques, com intervinents que demanen declarar en català i no se'ls respon la petició. Era evident que, per la matèria, pel volum de prova en català que constava a l'expedient i pel caràcter dels acusats, molts dels quals compromesos amb la normalització de la llengua catalana, el component lingüístic tenia en aquest procediment judicial un pes específic de primer ordre, tant en el desenvolupament del procés com, òbviament, en l'impacte sobre els drets de les persones que hi participaven. Doncs bé, tant en la interlocutòria de 27 de desembre de 2018, com en aquesta mateixa d'1 de febrer de 2019, queda palès que el factor lingüístic és substancialment negligit pel tribunal enjudiciador, que opta per valorar, amb una fonamentació escassa i sovint frívola, que aquest element no solament és un element secundari, sinó un problema processal que s'ha de solucionar amb instruments mínims (traductors si calen) i que la invocació de drets lingüístics té poc sentit tenint en compte que els acusats són espanyols i dominen perfectament el castellà. El català, doncs, des d'un primer moment és observat més des de la perspectiva de l'inconvenient que de la rellevància. Els arguments de fons que emergeixen apunten cap a una autoconcepció del mateix òrgan judicial, amb jurisdicció a tot Espanya, com a institució aliena als paràmetres del principi del pluralisme lingüístic apuntat en diversos preceptes de la mateixa Constitució. Amb aquest punt de partida, la Sentència de 14 d'octubre no fa més que ratificar els desencerts en les decisions i les deficiències argumentatives de la Sala Segona del TS pel que fa a les peticions articulades entorn de la llengua catalana. Abordem-la tot seguit.

El TS resol les al·legacions de caràcter lingüístic al fonament jurídic 3, que porta per títol “El derecho a la utilización de la lengua catalana como lengua del proceso y la obligada remisión de la presente causa a los tribunales de Cataluña (derechos a la tutela judicial efectiva, a un proceso con todas las garantías y

a la defensa, art. 24.1 y 2 CE)”, en consonància amb el que entén el TS que al·leguen les parts. Hi ha dos blocs d'al·legacions pel que fa a l'ús del català. Per una banda, la majoria de les defenses de les persones acusades reivindiquen el dret a fer servir el català com a llengua del procés. En una part important, aquestes al·legacions anaven encaminades a demanar que es permetés “la práctica de cualquier acto procesal en lengua catalana” mitjançant un sistema tècnic de traducció simultània, no de traducció consecutiva. Aquest era el sistema que les persones acusades veien necessari per garantir mínimament aquests drets vinculats a la seva defensa.

Per altra banda, i específicament, la defensa d'un dels acusats esgrimeix que “[...] habiendo sucedido los hechos en la comunidad autónoma de Catalunya y siendo los acusados de condición política catalana a tenor del art. 7.1 EAC, no hay duda jurídica alguna sobre el derecho a utilizar el catalán y a solicitar el catalán como lengua del procedimiento a tenor de la Carta Europea referida”. En aquest sentit, “[...] la tramitación íntegra del procedimiento en lengua catalana, tal como sucede en otros países plurilingües de nuestro entorno, como Bélgica”. L'única manera de garantir el dret lingüístic reconegut era la rectificació de la competència de la Sala per poder-se celebrar el judici a Catalunya. “[...] dado que el Tribunal Supremo español no ha asumido el carácter plurilingüístico del Estado español, la única forma de garantizar los derechos lingüísticos de las partes es que el juicio se celebre en Catalunya, en nuestro caso ante la jurisdicción ordinaria al no ser aforados, según venimos reiterando. En caso contrario, resultará patente la vulneración de la Carta Europea de Lenguas Regionales y Minoritarias y con él el derecho fundamental del art. 24. CE a un proceso debido y con todas las garantías”. Val a dir que, malgrat que el resum del Tribunal Suprem planteja la qüestió en la direcció que el no ús del català vulnera els drets a un procés degut i amb totes les garanties, si ens atenim al que s'ha exposat en la interlocutòria ressenyada de 2018, aquesta direccionalitat també és inversa: justament per no fer-se el judici a Catalunya (recordem la més que difícil justificació juridicoprocessal de la competència del TS), es vulnereu aquests continguts lingüístics vinculats als drets de defensa. És important remarcar aquesta bidireccionalitat, que tanmateix el TS redueix ja en la mateixa exposició de les al·legacions de les parts.

El TS resol la qüestió lingüística reduint-la bàsicament al fet de no haver acollit la pretensió de les parts de tenir una interpretació simultània. “La Sala —assenyala el Tribunal—, como ya anticipó *in voce* al resolver la audiencia preliminar, reconoció el derecho de los acusados a valerse del idioma catalán, pero rechazó la posibilidad de que el interrogatorio se practicara mediante traducción simultánea”. Per tant, en línia de principi, posterga l'al·legació d'una de les parts, que connectava el dret a la llengua amb els drets fonamentals de defensa de l'acusat i amb l'ordenament juridicolingüístic de l'Estat, per centrar-se, com a qüestió principal, en si l'opció del Tribunal per la traducció consecutiva, si es donava el cas, havia estat una solució correcta o no. L'establiment de la controvèrsia en aquests termes no és una qüestió menor, perquè de fet desplaça l'objecte del debat dels drets de defensa i de l'ordenament lingüístic a una qüestió, podríem dir, més tècnica, que és si la traducció consecutiva compleix la legalitat. Conseqüentment, es rebaixen els termes del debat en reduir-los a una qüestió tècnica i es facilita una argumentació de poca profunditat conceptual en consonància amb la qüestió plantejada. I, efectivament, aquesta “rebaixa” ja s'expressa tot seguit quan la sala, fent gala d'un malentès aristocratisme judicial, afirma, per descartar-la, que la traducció simultània “habría exigido a los miembros del tribunal la utilización de auriculares”. Sorpren que el Tribunal col·loqui en primer terme i davant de qualsevol raó jurídica, que venen després, la comoditat dels seus membres. S'anteposen els interessos físics del Tribunal als drets esgrimits per les parts. I tot això tenint en compte que la traducció simultània, a banda de ser la indicada per la mateixa llei, compta amb una pràctica important i exitosa en judicis importants fets a l'Estat espanyol.

Dues són les raons que exposa el TS per denegar la petició de les parts. Per una banda, “por la afectación que esa práctica podría conllevar respecto del principio de publicidad” i, per altra banda, “por el verdadero significado constitucional del plurilingüismo en nuestro sistema”, i afegeix “construido normativamente a partir de una delimitación espacial o territorial de su respectiva vigencia” (al blog de la *Revista* podeu veure una reflexió sobre aquestes raons del TS a [Feliu Morell, Maria Josep. Els drets lingüístics dels ciutadans a l'àmbit de la justícia, 13 de febrer de 2020](#)). A partir d'aquí desenvolupa aquests dos arguments. Començant pel primer, el principi de publicitat, principia l'argumentació amb una afirmació que, encara que general, resulta molt taxativa: “Admitir la exigencia de auriculares como única forma de garantizar el derecho a expresarse en la propia lengua, habría implicado el sacrificio del principio de publicidad”. En un context amb

el nivell tecnològic com l'actual, l'afirmació no solament és desafortunada, sinó simplement falsa. Només cal veure la pràctica dels tribunals internacionals (als quals el mateix TS al·ludeix quan li interessa com a argument per retallar drets, com s'ha vist abans) per comprendre que el principi de publicitat poc té a veure amb l'ús d'auriculars. El TS torna a partir d'una ponderació contra els drets de les parts: no es tracta que les parts plantegin els auriculars com a única forma de garantir els seus drets, sinó que el Tribunal hauria de tenir un molt bon argument per disposar en un sentit contrari del que estableix la llei com a sistema normal. Argument que, com es veurà, no ofereix.

El principi de publicitat presenta un doble aspecte. Per una banda, un aspecte objectiu, mitjançant el qual es vol atènyer la confiança de la ciutadania en la justícia, en la mesura que aquesta pot conèixer l'enjudiciament (sentències del TEDH de 15 de juliol de 2003, casos *Forcellini c. San Marino* i *Biagi c. San Marino*, o l'STC 64/1994, entre altres). Per altra banda, la publicitat empara també un vessant subjectiu: el dret a un procés públic és una garantia del justiciable davant d'hipotètiques arbitrarietats dels òrgans enjudiciadors (per exemple, STC 324/2005). Com tots els drets subjectius, aquests dret es pot ponderar amb altres béns protegits (com els interessos dels menors, la seguretat nacional o la protecció a la vida privada; article 6.1 del Conveni europeu de drets humans). Doncs bé, en cap moment no es justifica la limitació a expressar-se en la pròpia llengua sobre la base de les garanties subjectives —vinculades al dret de defensa dels justiciables, que com a principi haurien de prevaldre— que ofereix el principi de publicitat. L'argument per denegar un sistema que requerís auriculars és que se n'haurien exclòs les persones que durant el judici oral fossin presents a la sala o escoltessin el judici pels mitjans de comunicació. També s'hauria exclòs més gent si els mitjans de comunicació que difonien el senyal no consideressin rendible la retransmissió. La protecció del Tribunal, doncs, s'adreça al públic i, fins i tot, a l'obtenció de rendibilitat econòmica per als mitjans. No es té en compte, per contra, ni la possibilitat que la majoria del públic estigués interessat a escoltar-lo en català, o sabés català, ni el fet que tècnicament no fos una qüestió complexa.

El TS aprofundeix en l'argument assenyalant que el que demanen les parts del Tribunal era l'“erosió” del principi de publicitat “sin razón aparente que lo justifique”. Evidentment, quan ni tan sols s'esmenta el dret d'autodefensa dels acusats, quan la publicitat s'invoca com a bé jurídic màxim sense ni tan sols definir el principi, la raó no es pot trobar, només es pot trobar que l'ús del català és una molèstia innecessària. A partir d'aquí, les conclusions del Tribunal venen soles. La primera, que la traducció simultània seria “un sacrificio innecesario e injustificado”. Com a prova d'això, esgrimeix que, per una banda, el mateix Tribunal va arbitrar un sistema de traducció consecutiva, per garantir els drets dels acusats, que no va ser usat; per altra banda, els acusats van fer servir el castellà sense cap dificultat i fins i tot, en algun cas, amb “brillantor”. I la segona, que “la vulneración del derecho a expresarse en su propia lengua no era tal”, perquè el que realment demanaven les defenses “no era el empleo de la lengua catalana, sino un método de comunicación —auriculares de traducción simultánea— que llevaba asociado el sacrificio del principio de publicidad”.

Recapitulant, el TS argüeix, primer, el principi de publicitat com a raó per denegar la traducció simultània, amb arguments tan poc substantius com la molèstia de portar auriculars, que el públic no entendre el que diuen els acusats o que als mitjans de comunicació no els seran rendibles les intervencions en català. Segon, que l'hipotètic sacrifici del principi de publicitat, que no ha delimitat, és innecessari i injustificat, tenint en compte que el Tribunal possibilita la traducció consecutiva i que els acusats s'expressen bé en castellà. I tercer, que realment no es reivindica un dret lingüístic, sinó un sistema de traducció amb auriculars.

La resolució hi afegeix dues línies argumentals noves, que, al nostre entendre, haurien d'haver estat les prioritàries. Una, que no s'han lesionat els drets de defensa dels acusats. Ara bé, en comptes de fer un raonament sobre els drets pròpiament invocats, vinculats a l'article 24 de la CE, sobretot el dret a un procés públic i amb totes les garanties (apartat segon) i el dret d'autodefensa (vinculat amb l'apartat primer del precepte), interpretat a la llum de la legislació internacional, marc en el qual té encaix el contingut lingüístic que es reclama, i en comptes d'aprofundir en l'abast d'aquests drets en un estat plurilingüe i, fins i tot, en el mateix sentit que té per als acusats fer la seva intervenció en català (recordem en aquest sentit les STC 48 i 49/2000, relatives a l'ús de l'asturià en la documentació electoral), el Tribunal apunta, breument, que no hi ha hagut indefensió perquè efectivament hi havia intèrprets. Quan era evident que el dret processal amb contingut lingüístic no era el dret a no patir indefensió per falta de comprensió, sinó el dret a una defensa amb totes les garanties.

La segona línia és què diu la legislació sobre la interpretació en judici. L'article 123 de la Llei d'enjudiciament criminal, en la redacció que hi va donar la Llei orgànica 5/2015, de 27 d'abril, que al seu torn transposa la Directiva 2010/64/UE, de 20 d'octubre de 2010, relativa al dret a interpretació i a la traducció en els processos penals, estableix un ventall ampli de drets a interpretació i a traducció per als acusats que no entenguin el castellà o la llengua oficial en què es desenvolupi l'actuació. D'entrada, la primera consideració que escau és que és ben lamentable que de tot l'ordenament d'un estat que el mateix TS defineix com a "plurilingüe" el referent normatiu per als mateixos ciutadans espanyols de llengua no castellana, en l'àmbit del procediment penal, sigui una aplicació analògica d'una norma, actualment més exigent arran de la Directiva europea, concebuda per als estrangers a qui s'ha de garantir una comprensió real del judici. I és una aplicació normativa ben estranya perquè els drets lingüístics dels mateixos nacionals haurien de merèixer una consideració diferent i específica respecte dels drets de comprensió mínima que tenen els acusats en un judici.

Aquesta norma, a més del dret a intèrpret, conté una clàusula sobre el sistema d'interpretació que s'ha d'emprar. En concret, el punt 2 de l'article 123 assenyala que en "cas que no es pugui disposar del servei d'interpretació simultània, la interpretació de les actuacions del judici oral a què es refereix la lletra c de l'apartat anterior s'ha de fer mitjançant una interpretació consecutiva de manera que es garanteixi suficientment la defensa de l'imputat o acusat". És a dir, preveu un sistema general d'interpretació (la simultània), i només "en cas que no es pugui disposar del servei d'interpretació simultània" s'ha d'utilitzar un sistema d'interpretació consecutiva. Com es pot constatar, la norma no preveu que es puguin fer servir un sistema o l'altre, sinó que preceptua fer-ne servir un i només si no és possible, l'altre.

Ben diversa és la interpretació que en fa el Tribunal: "[l]a primera conclusió que autoriza la lectura de este precepto es que el respeto al derecho fundamental de los imputados que no hablen o entiendan el castellano o la lengua oficial en la que se desarrolle el plenario, no se asocia a la utilización de un método de traducción simultánea". El raonament és, doncs, que el fet que no es compleixi la norma no implica la vulneració del dret fonamental. Per tant, el plantejament de la Sala no és que s'ha de complir la norma, sinó què passa si la mateixa Sala no la compleix. Per respondre indica que "[s]u empleo no actúa como presupuesto de validez de la declaración de los procesados. Tan idónea, a efectos de su validez procesal, es la utilización de un mecanismo de traducción simultánea como el que se vale de la traducción sucesiva". I la Sentència torna a insistir en els motius de la traducció successiva: "la singularidad del proceso", sessions televisades, preservar els avantatges i les garanties del principi de publicitat o que qualsevol ciutadà pugui seguir el judici. Per contra, es descarten altres motius que haurien pogut ser realment obstaculats: "[n]o han sido razones económicas ligadas a los costes del proceso. Tampoco dificultades técnicas que hicieran inviable la traducción simultánea". Cal preguntar-se, doncs, si realment no hi havia obstacle per emprar el sistema d'interpretació simultània, quin és el motiu de fer una interpretació *contra libertatem* tant dels drets al·legats com de la mateixa legislació. Segurament la resposta és en uns paràgrafs anteriors, en què s'exposa què entén el Tribunal per normalitat, en aquest cas idiomàtica: "El juicio, por tanto, se desarrolló con absoluta normalidad, sin que durante los interrogatorios se expresara por las partes alguna dificultad en el entendimiento de lo que se estaba preguntando y sin que se quisiera hacer algún matiz impuesto o aconsejado por el empleo del idioma oficial del Estado". La normalitat de l'"idioma oficial del Estado" davant l'extravagància de fer servir el català de la manera més fluïda possible amb la interpretació simultània, davant la ignorància del català per part de tots els membres del Tribunal, de la Fiscalia, de l'Advocacia de l'Estat i de l'acusació particular. En el que era la vindicació d'un dret lingüísticoprocessal, la sala només hi veu una preferència sense fonament per un sistema de traducció; en l'ús final del castellà per part dels acusats, conseqüència de la denegació de la traducció simultània, la Sala hi veu una renúncia voluntària dels acusats, que en res lesiona el dret a no patir indefensió.

En el fonament 3.2.2 el TS raona, des de la perspectiva de l'ordenament juridicolingüístic espanyol, els motius que validen la denegació del que demanaven els processats. Com a reflexió prèvia a aquesta part, cal indicar que el TS continua amb la mateixa línia interpretativa: fer servir la normativa i la jurisprudència amb l'objecte de negar els drets reivindicats i bandejar tots els no pocs arguments normatius i jurisprudencials que donen cobertura a les peticions dels acusats. És més, fins i tot, com es veurà, fonamenta la decisió en incompliments internacionals de l'Estat espanyol.

D'entrada, fa unes proclames tan altisonants sobre la riquesa lingüística d'Espanya com reveladores de la concepció limitada que el Tribunal té de les llengües espanyoles que no siguin el castellà. Així indica que “[e]l reconocimiento constitucional del plurilingüismo en España constituye la mejor muestra de la importancia que los constituyentes atribuyeron al valor cultural representado por las distintas modalidades lingüísticas presentes en nuestro país” o que “[l]a pluralidad lingüística es genuina expresión de la pluralidad española y de su riqueza cultural”. Grans paraules sobre pluralisme lingüístic, però que ja queden rebaixades en la mateixa proclama: de l'article 3 de la Constitució, que reproduïx, destaca precisament les “modalidades lingüísticas” (segur que no es refereix al castellà) per sobre de l'oficialitat de les llengües i atribueix al factor un valor cultural (“valor cultural”, “riqueza cultural”); cap menció sobre l'ús instrumental efectiu dels idiomes espanyols, que és el contingut real dels drets lingüístics de la ciutadania; cap esment dels conceptes bàsics com d'oficialitat o de drets lingüístics. Al contrari, només es parafraseja un passatge de l'STC 205/1990, de 13 de desembre, que emfasitza la complexitat de la regulació constitucional de la llengua, però sense adduir tota la doctrina constitucional que aprofundeix en aquestes nocions bàsiques. És més, ni tan sols exposa que la citació literal de la Sentència de què se serveix constituïa la base per acollir justament el recurs d'empara que havia presentat un grup parlamentari en veure rebutjada una iniciativa parlamentària encaminada a poder fer servir el català a les Corts Generals.

Fixat aquest marc i sense entrar en conceptes troncats de l'ordenament lingüístic espanyol, el TS rebutja la “vulneración del derecho al uso de la propia lengua en su relación con los órganos jurisdiccionales del Estado —en este caso, el Tribunal Supremo— y, por tanto, fuera del específico ámbito de cooficialidad”, com també la possibilitat que els lletrats formulessin, tornant a vincular la petició als drets processals ja adduïts, les preguntes als acusats en català. I afirma que la denegació de la petició és per imperatiu legal, que, com es diu tot seguit, pivota sobre dues normes: l'article 231 de la Llei orgànica del poder judicial (LOPJ) i la Carta europea de llengües regionals o minoritàries, que llegeix sota el prisma d'una visió restrictiva dels drets i del règim lingüístic, d'una interpretació literalista de la dimensió territorial de l'oficialitat i, sobretot, aplicant una lògica interpretativa reaccionària, segons la qual tot allò que no està explícitament permès per la norma és que està prohibit. Vegem-ho.

En primer lloc, fa una lectura reduccionista de l'article 231 de la Llei orgànica del poder judicial, plantejant una normativa com a clara, quan en realitat és discutible i ha estat discutida. Aquest plantejament s'orienta en dos sentits: en el primer, descartant que hi hagi usos i drets lingüístics possibles més enllà dels que preveuen els punts 1 i, sobretot, 3 de l'article 231 LOPJ, que “autoriza [*sic*] a las partes, a sus representantes, a los peritos a los testigos y a los Letrados, a valerse de una lengua cooficial cuando se trate de actos procesales practicados en el territorio de una comunidad autónoma”. I en el segon, que no hi ha usos i drets lingüístics en els òrgans radicats on el català no és oficial: “[l]a sede del Tribunal Supremo, fuera de ese ámbito territorial, explica y justifica la exclusión de esa posibilidad”. D'aquí el TS dedueix de manera inequívoca l'ús del castellà i la impossibilitat d'exercici dels drets demanats. El que no diu, però, és que quan l'LOPJ estableix el caràcter general del castellà ho fa en relació només amb el personal judicial, no amb els altres intervinents. Tampoc diu que l'article 231.3 LOPJ no exclou els drets lingüístics en òrgans centrals de l'Estat, només indica que tots els intervinents que no són personal judicial poden fer servir la llengua oficial pròpia en la comunitat autònoma. I finalment tampoc no esmenta que, fins i tot en l'àmbit de les actuacions escrites, abordades a l'article 231.4 LOPJ, hi ha resolucions contradictòries sobre la possibilitat de presentar documents en català en òrgans centrals. Així, la interlocutòria de la Sala Social del TS de 24 de novembre de 2009 advoca per una comprensió possibilista de l'article 231.4 de la LOPJ que permeti que les parts presentin en català documents en un recurs al Tribunal Suprem ([RLD núm. 54](#)).

En segon lloc, utilitza la Carta europea de llengües regionals o minoritàries, sobretot l'article 9 del text, per interpretar la legislació en el sentit de negar els drets lingüístics demanats, just el contrari dels objectius que té la Carta. En el fonament 3.2.3, després de fer una proluxa citació de la Carta, i després de tornar a insistir en la llengua catalana com a “expresión de la riqueza cultural” (clàusula ja recurrent del TS quan vol limitar drets i usos de les llengües pròpies), el Tribunal comença amb una afirmació contundent que “[h]an sido, por tanto, las previsiones de la Carta y del art. 3 de la CE las que han inspirado las soluciones ofrecidas”, per assegurar tot seguit que la mateixa Carta, igual que l'article 231 LOPJ, limita territorialment l'oficialitat, “[e]l espacio territorial de cooficialidad en el que la lengua catalana puede convertirse en la lengua del proceso”. A partir d'aquí, tots els arguments esgrimits van en la línia de la limitació territorial

de l'oficialitat del català: a) reproduïx les recomanacions del Comitè de Ministres del Consell d'Europa a l'Estat espanyol (citada indirectament, agafant el text del cinquè informe de compliment fet per l'Estat espanyol i no la font directa), de les quals pren la recomanació d'assolir “una proporción adecuada del personal judicial destinado en las Comunidades Autónomas a las que sea de aplicación el artículo 9 de la Carta tenga capacidad para trabajar en las lenguas pertinentes” com a justificació que l'oficialitat del català està territorialment circumscrita a Catalunya. El raonament, doncs, és prendre un document internacional que evidencia el dèficit de compliment de l'Estat espanyol de la Carta europea en l'àmbit de la justícia per secundar una limitació a la mateixa llengua que la Carta tutela.

b) Esmenta també el passatge de l'informe de l'Estat espanyol de 2008, que es fa ressò de l'article 33.2 del llavors recentment aprovat Estatut d'autonomia de Catalunya, segons el qual hi ha el dret d'ús de la llengua en l'àmbit territorial de Catalunya, en el vessant actiu i en el passiu. Torna a sorprendre l'argument, perquè és un informe antic, perquè n'és autor el mateix Estat, a qui el Comitè de Ministres del Consell d'Europa recrimina els dèficits en l'aplicació de la Carta, i perquè l'Estatut no diu que no hi pugui haver algun ús del català al TS, sinó només que a Catalunya hi ha el dret actiu i passiu d'ús del català. Rebla el raonament portant a col·locació, només esmentant-lo, l'article 33.5 de l'Estatut, que estableix que “els ciutadans de Catalunya tenen el dret de relacionar-se per escrit en català amb els òrgans constitucionals i amb els òrgans jurisdiccionals d'àmbit estatal, d'acord amb el procediment establert per la legislació corresponent”. Novament no és pertinent, tant perquè l'article fa referència a les comunicacions escrites com perquè, tot i fer referència a un dret que cal desenvolupar a través de la legislació estatal, en cap moment el precepte insinua que per aquesta raó el català passaria a ser oficial en els institucions centrals de l'Estat.

c) Continua l'argumentari amb dos passatges de les sentències 82/1986 i 31/2010. De la primera fa citació de la doctrina segons la qual l'oficialitat de la llengua pròpia vincula tots els poders públics de la comunitat autònoma, doctrina, tanmateix, que, a parer nostre, no exclou determinats usos i drets en òrgans jurisdiccionals centrals. De la segona, de la qual ja s'ha comentat àmpliament la doctrina poc conforme amb l'evolució jurisprudencial que hi havia hagut fins al moment i les conseqüències involutives que ha tingut en els tribunals ordinaris, s'esmenta la impossible “cooficialidad idiomática” en els òrgans jurisdiccionals centrals.

I d) finalitza amb una citació de l'Informe explicatiu que es va fer a la Carta europea (1992), en la mateixa línia de rebutjar qualsevol dret que es pogués desprendre del text. En efecte, s'indica que “la Carta no estableix drets individuals ni col·lectius als parlants de les llengües regionals o minoritàries”. De fet, la citació llarga la fa en anglès (potser per semblar més versemblant) i fa una traducció de la part que li interessa, no del tot completa, perquè hi falta l'adjectiu “regional”. Ara bé, una cosa és el fet que el text com a instrument internacional no estableixi drets, sinó que tutela llengües, i l'altra és que s'ometi que la Carta ha passat a formar part de l'ordenament jurídic intern (article 96.1 CE) i que serveix de pauta interpretativa de la legislació (article 10.2 CE). Fer servir un instrument com la Carta justament per negar drets als integrants de la comunitat que parla una llengua regional o minoritària difícilment forma part dels objectius de la mateixa Carta i no és acceptable precisament com a argument jurídic per limitar drets lingüístics.

Malgrat aquest quadre normatiu tan dubtosament interpretat i tan parcial, el Tribunal conclou de manera inequívoca: “No existe, por tanto, el derecho a la utilización de un mecanismo de traducción simultánea que obligue al Tribunal Supremo a presenciar el desarrollo de la práctica de la prueba y las alegaciones de las partes en un idioma distinto del idioma oficial”. I ho torna a corroborar insistint en la claredat de la Carta i de la resta de la normativa que hi considera aplicable. I reitera les *idees força* ja expressades: la Sala disposava de traductors i els acusats van disposar de la possibilitat de fer servir el català; no es va produir indefensió, a diferència del que “insinuen” les defenses; els acusats van renunciar voluntàriament al dret que se'ls oferia, i la Sala, i aquest és un element afegit, va fer una interpretació extensiva i generosa del dret d'opció lingüística que estableix l'article 33.1 de l'Estatut “más allá incluso de los límites territoriales que enmarcan su ejercicio”.

Advertim sobre el desencert del l'íter argumental. Els seus punts bàsics són essencialment dos. El primer és que no s'ha produït indefensió, dret que, com s'ha dit, no al·leguen les parts, les quals addueixen altres drets de defensa, com el dret a l'autodefensa, a un judici amb garanties o al jutge predeterminat per la llei.

Fins i tot el Tribunal, conscient d'aquesta manca de congruència, no diu que s'hagi al·legat el dret a no patir indefensió, sinó només que “parecia insinuar-se” aquest dret. Centrant en fals l'argumentació en aquest punt, la resolució pot afirmar que es va articular una solució per satisfer el dret (traducció consecutiva) i que els acusats hi van renunciar voluntàriament. No solament això, amb una interpretació de la normativa i la jurisprudència molt parcial, prenent només les citacions fragmentàries que més o menys encaixen amb el seu argumentari, però obviant la resta (especialment significatius són els raonaments a l'entorn de la Carta europea, però també d'altres normes), s'aconsegueix la conclusió més contundent: realment els processats no reivindiquen drets lingüístics de l'àmbit processal, sinó simplement un sistema de traducció totalment graciabla per al Tribunal.

És important aquí fer un esment d'un precedent important que ja va ser objecte de comentari en aquesta crònica, la Sentència de l'Audiència Nacional de 24 d'abril de 2008 ([RLD núm. 51](#)), que anul·lava una resolució prèvia que havia impedit l'ús del català per part de l'acusat en un judici penal. La raó jurídica que condueix a l'estimació del recurs és la infracció del dret a un procés just amb interdicció d'indefensió (art. 24.1 CE), en relació amb el dret públic subjectiu a l'autodefensa (art. 24.2 CE). La Sentència concep el fet de permetre a l'acusat expressar-se en la seva llengua materna com una garantia inherent al dret de defensa en la qual es fonamenta l'obligació correlativa de l'òrgan jurisdiccional de facilitar la traducció d'allò declarat per l'acusat en una llengua distinta de l'oficial, d'acord amb l'eficàcia directa que cal reconèixer als drets fonamentals (art. 53.1 CE). La importància d'aquest precedent, però, és sobretot que fa pivotar l'argumentació sobre els drets processals (dret a un judici just i dret a autodefensa), en relació amb el seu contingut lingüístic i interpretats justament a la llum del text estatutari i dels instruments internacionals, significadament la Carta europea. El marc conceptual en què situa la resolució del cas, doncs, és ben divers, per no dir contrari a la manera de raonar de la resolució del TS que ressenyem. És més, en cap moment s'esgrimeix la limitació territorial de l'oficialitat del català com a argument per restar a les parts drets processals amb contingut lingüístic. De fet, la manca de reconeixement d'efectes extraterritorials de l'oficialitat de les llengües espanyoles distintes del castellà no és obstacle per reconèixer aquests drets, per interpretar-los sota el prisma del plurilingüisme i, per aquesta raó, venir a reconèixer un estatus específic als nacionals que parlen les llengües pròpies.

Amb això connectem amb el segon dels punts bàsics, que la cooficialitat del català està circumscrita territorialment. El TS assevera, taxatiu, que la seva seu s'ubica fora de l'àmbit territorial de l'oficialitat del català. I aporta els textos que hem esmentat per posar en relleu aquest límit en l'ús i els drets relatius al català. La qüestió, però, és que les defenses no demanen que el català sigui la llengua oficial del Tribunal perquè, raons jurídiques, que n'hi ha, a banda, la composició del Tribunal i de la Fiscalia, amb una capacitat lingüística en llengua catalana més que escassa, difícilment permetria fer un ús versemblantment oficial de la llengua catalana. En més d'una ocasió hem fet palesa en aquesta crònica la deficient articulació del plurilingüisme en l'àmbit de la justícia, però també hem ressenyat que la pràctica i la doctrina constants del TS consideren que en les actuacions judicials l'oficialitat no transcendeix el territori català. Aquesta, doncs, no és la qüestió principal. Per això, quan el TS raona que, amb la possibilitat d'interpretació consecutiva, s'atorga als processats el dret d'opció lingüística de l'article 33.1 de l'Estatut, fins i tot més enllà dels límits territorials que marquen el seu exercici, el Tribunal introdueix un argument fal·laç i contradictori. Fal·laç perquè el dret d'opció lingüística que l'Estatut estableix a l'article 33.1 i concreta al punt 2 del mateix article a l'àmbit, entre altres, de la justícia, poc té a veure amb el dret processal amb contingut lingüístic que de manera minvada reconeix el Tribunal als processats. Efectivament, el fet de permetre la declaració dels processats en català, amb traducció consecutiva, té a veure amb els drets mínims de defensa derivats de l'article 24 CE, que ja van ser reconeguts per als nacionals espanyols en l'STC 74/1987, de 25 de maig. És, doncs, un argument contradictori perquè el sistema instrumentat a fi que el tribunal conegui el contingut de les declaracions respon, a banda del desconeixement per part del tribunal de l'idioma del declarant, al fet que s'observa estrictament l'oficialitat del castellà en les actuacions del judici.

Per tant, adduir que l'oficialitat del català no regeix en el Tribunal Suprem és una raó que respon a una petició que pròpiament no s'ha formulat i distreu de ponderar realment el dret que es reclamava. Per això, quan el Tribunal recorda que una de les parts va demanar *in extremis* traslladar les sessions del TS a la comunitat autònoma de Catalunya (FJ 3.2.4), el Tribunal ho descarta amb pocs raonaments, però reconeixent que la petició està vinculada al dret a un procés just, no a la voluntat que l'oficialitat del català s'estengui a l'alt

òrgan jurisdiccional: “Enlazar el derecho a un proceso justo con la celebración de las sesiones del juicio oral en las proximidades del territorio de una comunidad autónoma, supone alterar artificialmente el contenido de aquel derecho, tal y como ha sido delimitado por la jurisprudencia del Tribunal Constitucional, de esta Sala y del Tribunal Europeo de Derechos Humanos”. No ens podem estar d’assenyalar, també, sense entrar en les qüestions de la competència del TS en l’enjudiciament del cas, que en aquest punt la sentència fa girar la desestimació de la sol·licitud entorn de la idea del dret a ser jutjat “en las proximidades del domicilio familiar”, quan en realitat el que demanava la part no era la proximitat de l’enjudiciament, sinó l’articulació d’un sistema que respectés els drets lingüístics dels processats.

Finalment, en el fonament jurídic 3.2.5, es refereix de manera breu i poc motivada a la denegació de la petició d’alguns testimonis de parlar en català en la seva declaració. El primer que crida l’atenció és la intencionalitat del tribunal de restar importància al fet lingüístic en exposar les peticions que s’havien fet des d’un punt de vista quantitatiu: “Del ingente número de personas que prestaron su testimonio en las sesiones del plenario, solo tres anunciaron, en calidad de testigos, su deseo de expresarse en catalán”. És obvi que pel context lingüístic que imposa el tribunal pocs s’atreveixen a suscitar una qüestió lingüística, llevat dels testimonis estrangers, que sí que van comptar amb interès.

Cal parar esment sobre com exposa, també, les peticions que es fan per escrit: “Dos de ellas lo hicieron mediante la presentación anticipada de un escrito en el registro general de la Sala, con el fin de hacer llegar al tribunal su determinación de responder a las preguntas de las acusaciones y defensas en catalán”. La comunicació dels testimonis era que ells utilitzarien el català, sense més afirmació que aquesta, tal com fan els testimonis estrangers, als quals es facilita la interpretació en el doble sentit, per poder establir una comunicació entre els intervinents i els testimonis (aquesta circumstància es recull a la mateixa sentència). En tot cas, en cap moment no s’esmenta que es responguessin negativament aquestes peticions (com seria jurídicament requerit), sinó que va ser en el mateix acte del judici que se’ls ho va impedir.

Aquesta línia de minimitzar el fet lingüístic català és la mateixa que se segueix quan s’argumenta la inexistència de drets lingüístics dels encausats i que la possibilitat d’intervenir en català respon gairebé una mera liberalitat del Tribunal (“Se optó, por tanto, por una interpretación extensiva del derecho de opción lingüística que otorga el art. 33.1 del Estatuto de Autonomía de Cataluña”). I també en la mateixa línia de fer servir la més que marcada designació de “lengua vernácula” per referir-se el català, en oposició als qualificatius que emfatitzen l’oficialitat i l’ús general del castellà i quan la denominació emprada no té empara en cap text legal.

L’escassa motivació per justificar el rebuig a la intervenció dels testimonis en català es concreta en tres punts: el primer, el mandat constitucional de l’article 3 de la CE, que, tot i que no concreta, se sobreentén que és referit al deure de conèixer el castellà que estableix el punt d’aquest article. Derivar del deure de coneixement un deure d’ús del castellà és un salt interpretatiu sense base; cosa diferent hauria estat que els intervinents haguessin demanat la traducció del castellà al català, supòsit en el qual es podria parlar de com actua el “deure de coneixement”. Però la petició plantejada se situa en un altre marc. Segon, el Tribunal apel·la a la qualitat professional dels testimonis (un advocat, un mosso d’esquadra i un parlamentari) com a raó de la necessitat d’intervenció en castellà. Cal tenir en compte, però, que el testimoniatge no es feia com a testimonis perits, sinó com a ciutadans cridats per les parts; en tot cas, no actuaven en l’acte com a advocat, com a parlamentari o com a agent d’ordre públic. I tercer, la irrellevància probatòria dels testimoniages dels declarants. Aquí el Tribunal sosté una idea, al nostre entendre, del tot incongruent en afirmar que aquesta irrellevància, “una vez valorada por la Sala la prueba testifical, añade razones para descartar cualquier efecto negativo en el círculo de derechos, no ya de los procesados, sino de los propios declarantes”. Que la manca de rellevància de la prova pugui inhibir els potencials efectes negatius per als processats és un argument plausible, tenint en compte que el Tribunal, per voluntat pròpia, no volia fer servir els traductors dels quals afirmava disposar. En efecte, si la sala força la declaració en castellà per poder-la comprendre, en principi això pot constituir una garantia per als drets processals dels acusats a l’hora de tenir en compte els testimonis que aporten. Ara bé, l’objecte d’atenció en aquest punt de la sentència no és aquest, sinó el respecte als drets lingüístics dels intervinents. I en aquest punt és obvi que l’actitud paternalista que aflora en aquest argument no és sinó l’excusa per negar el dret del testimoni de declarar en català.

Vistos, doncs, els motius esgrimits, es fa palès que no n'hi ha cap que justifiqui la denegació de l'ús del català per part dels testimonis, de la mateixa manera que els testimonis no nacionals van intervenir en altres idiomes i això no va ser cap obstacle per al tribunal.

En definitiva, la Sentència que ressenyem esbossa un marc conceptual centrat en la idea que no s'ha produït indefensió per desconeixement de l'idioma i que l'oficialitat del català no regeix al Tribunal Suprem. Amb aquest punt de partida, rebutja la pretensió de les parts d'intervenir en català, les quals al·leguen drets processals com el dret d'autodefensa i el dret a un judici just i amb totes les garanties i el marc jurídic plurilingüe que estableix la legislació vigent espanyola. Hi ha, doncs, una incongruència important entre, per una banda, els drets que invoquen les parts i, per l'altra, els principis i drets que el Tribunal diu que no concorren, juntament amb els motius que fonamenten aquest rebuig. El resultat és que es produeix una absència de raonament i ponderació real sobre allò que demanen les parts. Tot això permet al TS rebaixar la petició de les parts a un simple discrepància sobre el sistema de traducció, sense contingut substantiu pel que fa a drets, i menys encara de dimensió constitucional. Val a dir, però, que aquesta posició segueix la línia doctrinal, i hi aprofundeix, que han mantingut el Tribunal Suprem, i el Constitucional amb algun matís, pel que fa a l'ús de les llengües pròpies a la justícia, especialment en els òrgans centrals, i que consisteix a negar qualsevol incidència del plurilingüisme que es desprèn de la legislació i mantenir un ferri monolingüisme, encara que hagin de patir els drets fonamentals amb dimensió lingüística lligats al procés.

(En el moment de lliurar aquesta crònica es feia públic que el TC rebutjava el recurs d'empara interposat per la defensa de Jordi Cuixart en contra de la Sentència del TS de 14 d'octubre de 2019 comentada, pel fet d'estar escrit en llengua catalana, i obligava, amb la fixació d'un termini per fer-ho, a presentar-lo en llengua castellana.)

2 Garanties lingüístiques en el dret de defensa i en les fases prèvies al judici

[Sentència del Tribunal Suprem de 16 de gener de 2019. Sala Penal. Ponent: Juan Ramón Berdugo Gómez de la Torre. Ref. CENDOJ: 28079120012019100015.](#)

[Sentència del Tribunal Suprem de 7 de febrer de 2019. Sala Penal. Ponent: Eduardo de Porres Ortiz de Urbina. Ref. CENDOJ: 28079120012019100131.](#)

[Interlocutòria del Tribunal Suprem de 21 de febrer de 2019. Sala Penal. Ponent: Carmen Lamela Díaz. Ref. CENDOJ: 28079120012019200753.](#)

[Sentència del Tribunal Suprem de 8 d'abril de 2019. Sala Contenciosa Administrativa. Secció 5. Ponent: Octavio Juan Herrera Pina. Ref. CENDOJ: 28079130052019100110.](#)

[Sentència del Tribunal Suprem de 8 d'abril de 2019. Sala Contenciosa Administrativa. Secció 5. Ponent: Juan Carlos Trillo Alonso. Ref. CENDOJ: 28079130052019100118.](#)

[Sentència del Tribunal Suprem de 11 de juny de 2019. Sala Penal. Ponent: Susana Polo García. Ref. CENDOJ: 28079120012019100372.](#)

[Interlocutòria del Tribunal Suprem de 12 de setembre de 2019. Sala Penal. Ponent: Andrés Martínez Arrieta. Ref. CENDOJ: 28079120012019201397.](#)

[Enllaç al cercador de jurisprudència del CENDOJ](#)

La qüestió de les garanties lingüístiques dins l'àmbit judicial ja ha estat recollida reiteradament en aquesta crònica (en l'última crònica, [RLD núm. 71](#), pàg. 330-335). Aquí fem esment de totes les resolucions que enjudicien les al·legacions d'indefensió per raons lingüístiques per part d'alguns dels intervinents en el procediment (o a les fases prèvies), generalment perquè entenen que no s'ha produït l'assistència d'interpret o que aquesta ha estat defectuosa, o bé perquè dins les actuacions hi ha documents en idioma no oficial. En general, el TS manté que quan s'al·lega indefensió per aquests motius la valoració judicial no ha de ser formal (assistència o no d'interpret, concurrència de documents en idioma no oficial), sinó que s'ha

d'apreciar si la indefensió ha estat real i efectiva, de tal manera que no qualsevol irregularitat pot produir la lesió del dret fonamental.

Exposem les resolucions ressenyades agrupant-les en aquest ordre temàtic: primer, l'al·legació de dificultats i deficiències en la interpretació judicial; segon, les incidències i els errors en les traduccions de les intervencions telefòniques, i tercer, els errors en les traduccions dels documents aportats a les causes o la falta de traducció d'aquests.

Dificultats i deficiències en la interpretació judicial

Dues resolucions resolen qüestions sobre les deficiències en la interpretació davant del jutge. En ambdues es torna a posar l'èmfasi en el fet que la possible lesió del dret de defensa s'ha de centrar no en les incidències que hi pugui haver hagut, sinó en la situació d'indefensió de l'acusat pel seu desconeixement efectiu de l'idioma. Especialment interessant és la Sentència de 7 de febrer de 2019, en què en el judici oral es van produir múltiples errors i incidències amb l'interpret de xinès, que reconeixen tant el tribunal d'apel·lació com el Tribunal Suprem. Tot i això es considera que la comprensió va ser suficientment bona per part de l'acusat, ateses les diferents actuacions correctores que va tenir el jutge que presidia la sala. El TS conclou que “hubo deficiencias, pero fueron puntuales, no generalizadas, y se fueron corrigiendo a medida que se iban manifestando. Aun cuando la intervención de la intérprete supuso algún problema adicional en la conducción del juicio, situación que suele ser habitual, no puede afirmarse que el acusado no estuviera al tanto de cómo se desarrollaba el juicio, ni que prestara su declaración en condiciones de incomprensión o de dificultades idiomáticas que le impidieran conocer lo que se le preguntaba y dar su versión con todo lujo de detalles o que desconociera en lo sustancial lo que declararon los restantes testigos”.

La sentència és interessant perquè reporta amb cert detall tota l'evolució legislativa i la jurisprudència en matèria de traducció i interpretació en l'àmbit penal. Així recorda que aquest dret ja queda recollit a l'article 6.3.c del Conveni per a la protecció dels drets humans i llibertats fonamentals i a l'article 14.3.f del Pacte internacional dels drets civils i polítics, que garanteixen el dret a l'assistència gratuïta d'interpret, dret que, alhora, està recollit i desenvolupat en diversos preceptes de la Llei d'enjudiciament criminal. Aquests drets han estat configurats per la mateixa jurisprudència del TS i del TC com a integrants del dret de defensa i del dret a no patir indefensió (article 24 de la Constitució espanyola).

Tot seguit recorda la modificació legislativa feta per la Llei orgànica 5/2015, de 27 de abril, que ha transposat la Directiva 2010/64/UE, de 20 d'octubre de 2010, relativa al dret a interpretació i a traducció en els processos penals, i la Directiva 2012/13/UE, de 22 de maig de 2012, relativa al dret a la informació en els processos penals. Aquesta nova perspectiva del contingut lingüístic del dret de defensa implica que “la asistencia de intérprete no solo se limita a la intervención en las diligencias policiales, sumariales o durante el juicio, sino que se extiende a las comunicaciones del investigado con su Abogado siempre que guardan relación directa con cualquier interrogatorio o vista judicial durante el proceso, o con la presentación de un recurso u otras solicitudes procesales” i que el dret a assistència abasta “todas las actuaciones en las que sea necesaria la presencia del investigado o acusado, incluyendo el interrogatorio policial o por el Ministerio Fiscal y todas las vistas judiciales”. Entra després a detallar aspectes concrets d'aquesta assistència d'interpret, com ara que quan no és possible la traducció simultània s'ha de fer traducció consecutiva amb totes les garanties, que s'ha de substituir l'interpret quan no hi ha garanties d'exactitud o que s'han de documentar molt clarament les deficiències amb vista a l'esmena a través de recurs.

Malgrat el recull d'aquest sistema tan garantista, com s'ha indicat, en el cas enjudiciat el Tribunal només aprecia deficiències que van ser esmenades o reconduïdes adequadament. Una denúncia de vulneració semblant és la que resol la interlocutòria de 12 de setembre de 2019, en què l'acusat al·lega en cassació que en la vista oral no va tenir l'assistència d'interpret de rifeny, que era, segons ell, l'únic idioma que parlava i entenia perquè era la seva llengua natal. D'acord amb la gravació, preguntat sobre si parlava espanyol, l'acusat va dir “una mica”; amb tot, va tenir interpret, respecte del qual sembla que no hi va haver queixa. Per tot això, el Tribunal rebutja la vulneració dels drets de l'article 24 de la Constitució espanyola.

Incidències i errors ens les traduccions de les intervencions telefòniques

En aquest segon grup de resolucions, els recurrents al·leguen que s'han produït incidències en les traduccions de les gravacions telefòniques interceptades que s'aporten com a prova que lesionen el seu dret de defensa. En la Sentència de 16 de gener, el recurrent addueix la deficiència en la traducció al castellà de les converses telefòniques perquè no constava l'autoria de qui les havia traduït. El TS recopila el contingut i la normativa del dret a l'assistència d'interpret (semblantment a l'STS de 7 de febrer) i hi identifica aquests drets de l'acusat:

- a) derecho a ser asistido gratuitamente de un intérprete que utilice una lengua que comprenda durante todas las actuaciones en que sea necesaria su presencia, Incluido el interrogatorio policial o por el Ministerio Fiscal y todas las vistas judiciales.
- b) derecho a servirse de intérprete en las conversaciones con su abogado en la que preste asistencia letrada.
- c) derecho a la interpretación de todas las actuaciones del juicio oral.
- d) derecho a la traducción escrita de los documentos que resulten esenciales para el ejercicio del derecho de defensa, incluido en todo caso, las resoluciones que acuerden la prisión, el escrito de acusación y la sentencia y el derecho a la presentación de una solicitud motivada para que se considere esencial un documento.

Doncs bé, entén el TS que el que invoca el recurrent no entra dins d'aquests continguts, que va poder denunciar la hipotètica lesió a la vista oral i demanar la traducció dels passatges que l'inculpaven, i no ho va fer, i, finalment, no diu per què són rellevants els documents que recullen les traduccions. Desestima, doncs, la pretensió.

La interlocutòria de 21 de febrer de 2019 resol la impugnació de la traducció d'unes converses telefòniques del berber al castellà. Al·lega que no s'han transcrit totes les converses i que el jutge no n'ha fet cap selecció, que no se n'ha fet bé la traducció i que no s'ha contrastat amb les parts en el procediment. El TS entén que no s'especifica quin ha estat l'error de traducció i en quina mesura ha influït en la condemna, per la qual cosa desestima la pretensió.

Traducció de la sol·licitud d'extradició i dels documents adjuntats

Aquest tercer grup el conformen les sentències que resolen la impugnació relativa a problemes en la traducció dels documents que consten en el procés. En el primer cas, les dues sentències de 8 d'abril resolen uns recursos en uns procediments d'extradició a la Xina. Pel que fa a l'aspecte lingüístic, les resolucions són molt semblants a les reportades a la [crònica de l'RLD núm. 70](#), pàg. 238. Les dues sentències donen resposta a la impugnació d'acord amb la qual els recurrents entenen que “la traducción existente no reúne los requisitos para considerarse una traducción oficial de la solicitud y la documentación de la extradición”. El TS argumenta que l'anàlisi detallada de possibles mancances com aquesta s'han de veure en la fase judicial posterior davant de l'Audiència Nacional.

En el segon cas, resolt per l'STS d'11 de juny, se suscita el tractament que ha de rebre la presència entre els documents aportats i valorats pel tribunal d'instància de missatges de correu electrònic redactats en anglès i no traduïts al castellà. El TS indica que “se trata de documentos redactados en inglés, lengua sobre la que la Sala manifiesta que no es extraña o inaccesible y que, además, su autenticidad no ha sido cuestionada, solo su falta de traducción”. En aquest sentit, no atorga a la falta de traducció una força invalidant, atès que han pogut ser valorats pel tribunal i perquè no han fet més que corroborar una prova testifical.

3 Usos lingüístics a les administracions locals i autonòmiques

La sentència i les interlocutòries d'admissió del recurs de cassació ressenyades se situen en la línia de restricció de la determinació dels usos lingüístics per part de les administracions locals i autonòmiques, que s'ha accentuat a partir de l'STC 31/2010. La línia seguida és l'enteniment que els usos d'aquestes institucions s'han de guiar pel principi de paritat entre la llengua pròpia i el castellà, de tal manera que les disposicions dictades no poden alterar l'equilibri entre les dues llengües. Ho formulava de manera inequívoca la Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC) de 23 de maig de 2012: “la paritat jurídica d'ambdues

llengües a la qual es refereix el Tribunal Constitucional comporta que quan més intensa és la regulació de l'ús d'una llengua, més intensitat haurà de rebre també l'altra". Aquesta línia ha estat avalada pel Tribunal Suprem, per exemple, en les sentències del Tribunal Suprem de 5 de maig de 2015 ([RLD, núm. 64, pàg. 212-2014](#)). Tanmateix, la sentència que segueix, com també les sentències del TSJ de la Comunitat Valenciana contra les quals s'interposa un recurs de cassació, admès per les interlocutòries que ressenyem, aprofundeixen aquesta doctrina fins al punt, entenem, d'entrar en l'àmbit de l'arbitrarietat i la manca de motivació.

[Sentència del Tribunal Suprem de 19 de febrer de 2019. Sala Contenciosa Administrativa. Secció 5. Ponent: Juan Carlos Trillo Alonso. Ref. CENDOJ: 28079130052019100054.](#)

[Enllaç al cercador de jurisprudència del CENDOJ](#)

Aquesta Sentència desestima el recurs de cassació que havia presentat l'Ajuntament de Lugo contra la Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Galícia que acollia el recurs interposat per l'Asociación Galicia Bilingüe i anul·lava una part substancial de l'Ordenança d'ús del gallec en l'Administració local de Lugo, de 3 de setembre de 2012. Els preceptes impugnats, anul·lats tant en primera instància com en la Sentència de cassació que ara reportem, estableixen l'oficialitat del gallec en la corporació local, la llengua de retolació i indicacions viàries, la documentació dels precs i preguntes feta per la corporació, l'exigència d'ús del gallec als contractistes, la forma de la sol·licitar l'ús del castellà en la relació amb els ciutadans, l'ús oral preferent per part de l'Administració local, criteris sobre la traducció de la documentació que ha de tenir efecte fora de Galícia i de l'àmbit lingüístic gallec o l'ús del gallec en els cursos de formació del personal de la corporació i en les activitats i els productes de les entitats subvencionades.

Abans d'entrar en la resolució del TS, volem advertir d'entrada sobre tres notes que, al nostre entendre, la caracteritzen. En primer lloc, avala totalment l'anul·lació feta per part tribunal d'instància, en contra de les al·legacions fetes per la corporació local, contra les quals formula expressions reprovatòries fins i tot inapropiades en l'àmbit de l'argumentació jurídica. En segon lloc, fa seus i reproduceix en tota la literalitat, tal vegada excessiva, els raonaments jurídics de la sentència d'instància. I en tercer lloc, ofereix un esforç argumentatiu molt escàs, guiant-se més per principis generals poc desenvolupats i poc motivats que no per raonaments més profunds sobre les bases de l'ordenament lingüístic. Podeu consultar-ne una visió crítica a l'apunt d'Alba Nogueira al blog de la *Revista*, ["El Tribunal Supremo se olvida de su jurisprudencia sobre las lenguas oficiales y el artículo 3 de la Constitución"](#), d'11 d'abril de 2019.

Per exposar la resolució seguim per temes els diversos pronunciaments anul·ladoris. La Sentència dedica el fonament de dret 3 a l'al·legació de la defensa lletrada de l'Ajuntament sobre la incongruència de la Sentència d'instància (no respon al que les parts al·leguen) i a la falta de motivació. El TS ho descarta de manera absoluta. De fet, l'alt tribunal repassa diversos fonaments de la resolució objecte de la cassació sobre l'ordenança impugnada i hi aprecia una motivació més que suficient, posició que ja anuncia el que després serà l'enfocament del fons de la qüestió, que és l'assumpció acrítica de la sentència que revisa en cassació. El paràgraf següent és una mostra, entre d'altres, de com entén el TS la motivació:

Al expresar la sala de instancia que la rotulación indicativa de oficinas y despachos tiene carácter informativo que exige que además de en gallego esté redactada en castellano a efectos de su conocimiento por todos, aun cuando no expresa cuál es la normativa infringida por la ordenanza al prever la rotulación exclusivamente en gallego, no incurre en falta de motivación. [cursiva nostra]

Tot i això, la Sentència indica diverses vegades la manca de rigor de l'Ajuntament: "carece de toda rigurosidad jurídica", "[n]o es en efecto riguroso el ayuntamiento recurrente, al menos desde una perspectiva jurídica, que es la que aquí interesa", "[u]n mínimo de rigurosidad jurídica [...]", entre altres. Més esforç esmerçat en la desqualificació del recurrent que no en la composició d'una argumentació sòlida.

Aquesta percepció sobre la qüestió prèvia es confirma quan el Tribunal entra en el fons. En primer lloc, fa un recordatori genèric sobre el contingut de l'article 3 de la CE i sobre el gallec com a llengua pròpia, però adverteix sobre la "mala intenció" de les al·legacions del recurrent i assenyala que "[...] en gran medida el discurso argumentativo del recurrente ignora el reconocimiento de la cooficialidad con base fundamentalmente en la protección y fomento del gallego en preterición del castellano" (FJ 5).

A partir d'aquí comença valorant l'anul·lació de l'article que establia que el gallec “es idioma oficial del Excmo. Ayuntamiento”. Certament, com diu el recurrent, la no menció del castellà no vol dir que aquest no sigui oficial. Per contra, el TS, tot i reconèixer que el text literal no nega l'oficialitat del castellà, apunta que el que “se pretende, concretamente con la no mención expresa del castellano como lengua oficial, es crear al menos un estado de inseguridad en la ciudadanía sobre la posibilidad de usar el castellano en sus relaciones con el Ayuntamiento de Lugo” (FJ 6). Aquest biaix ressegueix tota la resolució: la comprensió de la doble oficialitat no com un marc en el qual desenvolupar polítiques lingüístiques diverses i, sobretot, polítiques de reconeixement, compensació i foment de les llengües minoritzades, sinó un ordre tancat i marcat per la necessitat que el castellà tingui reconeguda explícitament una situació jurídica de paritat, en el sentit que tot allò que es reconegui a la llengua oficial pròpia sigui també reconegut al castellà. És a dir, no solament es demana el respecte a la norma, o a la visió que se'n té, sinó una adhesió explícita.

Pel que fa a la següent norma anul·lada, la consignació en castellà del prec i preguntes del Consell i la retolació en gallec de les oficines i despatxos, el TS en valida la il·legalitat (FJ 7). En el primer cas (prec i preguntes) d'una manera absolutament confusa, perquè sembla argumentar en sentit contrari al que acaba sent la seva decisió, i en el cas de la retolació de les dependències municipals, la fonamentació és tan feble com que “la información facilitada sea conocida por todos, por los que conocen el gallego, por los que conocen el gallego y el castellano, y por lo que conocen solo el castellano.” Aquesta argumentació ens remet a la primera i ruda jurisprudència del TS (un recull al [“Balanz de la jurisprudència del Tribunal Suprem 1979-2019”](#), RLD núm. 72, pàg. 312-313) i oblida qualsevol finalitat de política lingüística tendent al restabliment de la llengua pròpia. Però és més, no ofereix cap aval normatiu a aquesta decisió, perquè, en la mesura que assumeix l'argumentació d'instància, aquesta només justifica l'anul·lació en els articles 10 de la Llei 3/1983, de normalització lingüística, i 7 de la Llei 5/1997, d'Administració local, que en absolut prohibeixen la retolació de les dependències municipals només en gallec ni s'hi oposen. Fins i tot, seguint els principis que estableixen, porten a l'ús del gallec en la retolació.

D'altra banda, pel que fa a les senyalitzacions, també s'avalua l'anul·lació de les retolacions i senyalitzacions de la xarxa viària municipal (FJ 15) sobre la base de la Llei sobre trànsit, circulació de vehicles de motor i seguretat vial i el Reglament de circulació. A banda dels dubtes i els matisos que ja generen aquestes disposicions (vegeu l'apunt del blog de la *Revista* de Joan Manel Fernández, [L'idioma dels senyals de trànsit: resulta exigible la retolació en castellà dels anomenats panells complementaris?](#), de 8 de novembre de 2018), la norma anul·lada no parla de senyals de trànsit, sinó només de rètols i senyalitzacions. Malgrat tot, i davant l'apel·lació a la raonabilitat que demana l'Ajuntament, el TS indica que “la similitud de ambas leguas puede hacer innecesaria en muchos casos la rotulación en ambas, pero en los demás casos en que la similitud no existe, la seguridad viaria exige la utilización de una y otra lengua”.

Continua la resolució ratificant l'anul·lació dels dos preceptes que establien que els contractistes i els proveïdors de béns i serveis i els concessionaris faran ús del gallec (FJ 8 i 14). Davant l'al·legació de l'Ajuntament que aquesta clàusula era per garantir, a més de l'ús del gallec, els drets dels ciutadans, el TS oposa que “el derecho al uso del castellano [...] está garantizado por la Constitución y el estatuto de autonomía, y que de esa garantía se deriva la imposibilidad de demandar por el ayuntamiento el uso exclusivo del gallego que en la norma se contempla” i, paradoxalment, interpreta que si s'exigeix als contractistes l'ús del gallec es conculcarà el dret dels ciutadans que escullin el castellà com a llengua de relació. Així mateix, entén que “el fomento o protección de la lengua gallega no puede preterir el derecho al uso del castellano”. Novament el TS assumeix la posició de garant a ultrança del castellà contra la introducció de mesures que afavoreixin l'ús del gallec, fins al punt de passar per alt la diferència evident en la posició jurídica del ciutadà i del concessionari, i la mateixa jurisprudència (STS de 17 de febrer de 2017, [RLD núm. 68, pàg. 258-260](#)), que accepta aquestes clàusules lingüístiques.

Els fonaments 9 i 10 corroboren la sentència d'instància pel que fa a la il·legalitat dels usos vinculats al mateix funcionament administratiu. Els punts són els següents: primer, es considera contrari a dret que els ciutadans hagin de demanar “formalment” si volen la notificació i comunicació en castellà, atès que l'exigència de formalitats “ni és proporcional ni raonable”. Com dèiem a la crònica de l'[RLD núm. 64](#), relativa a les esmentades sentències de 5 maig de 2015, el fet que la petició expressa es consideri un càrrega excessiva genera una situació d'incertesa perquè l'Administració no tindrà criteris per saber si es vol o no

la comunicació en castellà. Però és més, la mateixa Llei estatal 39/2015, a l'article 15.3, estableix que s'ha de fer la traducció al castellà "als interessats que així ho sol·licitin expressament", sol·licitud expressa que forçosament s'haurà de canalitzar d'alguna manera "formal".

Segon, no és pertinent tampoc l'exigència que quan es faci una traducció al castellà es faci constar a l'expedient que és una traducció de l'original en gallec, per tal com això és "contrari a l'ús normal i oficial" del castellà. Un criteri el del Tribunal ben discutible, ja que sembla jurídicament correcte que quan l'Administració fa una actuació com una traducció deixi constància que aquesta s'ha fet. Si el funcionament administratiu ordinari és en gallec, sembla raonable que quan un ciutadà demana el text en castellà, aquest es remeti a un original en gallec. De fet, aquesta és una pràctica molt freqüent a la mateixa Administració de justícia.

Tercer, també s'anul·la l'incís que preveu que quan els documents hagin de tenir efecte fora de Galícia es farà només la traducció dels documents que calgui. El Tribunal estima que aquest incís contradiu el que estableix l'article 36.2 de la Llei 30/1992. Bé, en realitat es vol referir al punt 3 de l'article, que actualment és l'article 15.3 de la Llei 39/2015, del procediment administratiu comú. A banda del dubtós caràcter bàsic d'aquest article, sembla una mesura més que raonable circumscriure la traducció a allò necessari. L'opció de la traducció indiscriminada genera una despesa inútil i suposa un obstacle més per a l'ús normal del gallec en les institucions que el tenen com a idioma de treball ordinari.

I quart i últim, es considera incompatible amb la doctrina constitucional sobre la il·legimitat de la preferència de la llengua pròpia en l'actuació de les administracions la prescripció que "el personal del Consell ha d'emprar preferentment la llengua gallega com a llengua vehicular". El tribunal d'instància ho considera contrari al dret del ciutadà de l'article 35.i de la Llei 30/1992, atès que no preveu que explícitament o implícitament el ciutadà pugui demanar la comunicació en castellà, i el TS ho justifica afirmant que "como consecuencia de su previsión no se vea afectado el derecho de los administrados al uso del castellano". Justificacions que han de merèixer també una valoració crítica, atès que ni l'article 35.i esmentat estableix aquest dret lingüístic, ni la norma anul·lada impedeix per a res l'exercici del dret lingüístic del ciutadà. A banda de l'extrema imprecisió de "sol·licitud implícita", que sembla connectar més aviat amb la idea associada a situacions diglòssiques que adreçar-se en l'idioma propi a una persona que parli castellà és una falta de respecte.

També queden anul·lades les disposicions de l'ordenança relatives a la falta de necessitat de traducció quan els documents o anuncis hagin de tenir efecte fora de l'"àmbit lingüístic gallec" (FJ 11, 12 i 13). Els tribunal d'instància i el Suprem entenen que aquest terme no està previst en la legislació vigent. Sens dubte el Tribunal ignora els objectius i els principis marcats per la Carta europea de llengües regionals o minoritàries, entre els quals hi ha, per exemple, l'article 7.e, que assenyala "el manteniment i el desenvolupament de relacions, en els àmbits previstos per aquesta Carta, entre els grups que usen una llengua regional o minoritària i altres grups del mateix estat que parlin una llengua usada en una forma idèntica o pròxima". La superació de la segmentació dels idiomes per territori és un dels objectius que vol atènyer la Carta, i el Tribunal l'obvia de manera flagrant. En aquest sentit, podeu observar una línia similar en les sentències que anul·len diversos preceptes del Decret 61/2017, de 12 maig, pel qual es regulen els usos institucionals i administratius de les llengües oficials de la Generalitat Valenciana, comentades en aquesta mateixa crònica.

En el fonament de dret 12 també s'avalua la il·legalitat de la previsió que els càrrecs electes s'expressin en gallec, tret que les circumstàncies aconsellen l'ús d'altres llengües. Aquí el tribunal torna a tirar pel dret i no aprecia la possible interpretació ajustada a dret, atès que només s'establí la previsió per a quan es desenvolupin funcions de representació institucional.

Tampoc es considera no ajustat a dret el precepte que preveia la realització de la formació en gallec (FJ 16). Certament no sembla objectable que una administració pugui determinar la llengua oficial en què fa la seva formació interna, i constitueix sens dubte una mesura de normalització efectiva i prudent, que difícilment pot afectar drets de tercers. Però el TS entén que "el texto de la norma impone, con preterición de la lengua castellana, el uso del gallego" i ratifica el criteri d'instància segons el qual "siendo un deber constitucional el conocimiento del castellano y un derecho su uso por todos, la formación exclusivamente en una de las lenguas oficiales podría limitar la adquisición por los trabajadores municipales de conocimientos necesarios para el ejercicio de sus funciones".

Finalment, pel que fa a les subvencions municipals a activitats culturals, esportives i juvenils, el TS avala el criteri que l'exigència que les activitats també contribueixin a la normalització del gallec i que la documentació que generin sigui en aquesta llengua és també contrari a dret (FJ 17). Segons l'alt tribunal, “los términos imperativos de la norma suponen una preterición de la lengua castellana contraria a derecho, no justificada por una política de fomento de la lengua gallega [...] al suponer una discriminación para los hablantes en castellano”. Rebutja de pla que una aplicació ponderada del principi d'igualtat en el marc de la normalització legítimi aquestes mesures. El Tribunal no esmenta, doncs, una consolidada doctrina constitucional i la seva pròpia (per exemple, STS de 4 i 16 de febrer i 20 d'abril de 1999, [RLD núm. 33, pàg. 328-331](#)). Ja no s'observa ni rastre d'un raonament basat en la constatació de la situació minoritzada de la llengua gallega i el desequilibri real entre llengües, i en la ponderació de l'adequació, raonabilitat i proporcionalitat de la mesura adoptada. L'únic referent argumentatiu és la “preterició del castellà” i la “discriminació dels castellanoparlants”. Ben diferents que els raonaments de la Sentència del Tribunal Superior de Justícia del País Basc esmentada en aquesta crònica, que, a propòsit de les subvencions d'una entitat municipal similars a la que ara ressenyem, indicava que “no puede asimilarse el régimen de cooficialidad al bilingüismo; por el contrario, es consustancial al régimen de cooficialidad el de permitir, garantizar y también propiciar el uso de la lengua minoritaria, en su caso, mediante acciones de discriminación positiva”. Però aquesta línia argumental es rebutja completament en la resolució del TS.

En conclusió, es tracta d'una resolució que, a banda de poc motivada, traça una involució doctrinal important, sota la teòrica empara dels criteris establerts a l'STC 31/2010. Tot i que accepta el que anomena “ús ordinari” del gallec en la corporació local, són tantes les mesures i les autoregulacions que estableix l'ordenança que es consideren contràries a dret, que aquest ús ordinari es veu, a la pràctica, greument compromès. Sota el repetit principi de la paritat de llengües oficials i de la no-discriminació dels castellanoparlants, es deixa sense pràcticament marge la concreció en l'àmbit propi de la regulació lingüística i les polítiques de foment de la llengua, aspectes clau en la revitalització i el manteniment de les llengües minoritzades de l'Estat espanyol. Caldrà veure, així mateix, si aquesta doctrina serà seguida en la resolució dels recursos de cassació i l'admissió dels quals hem reportat en aquesta crònica.

[Interlocutòria del Tribunal Suprem de 29 d'abril de 2019. Sala Contenciosa Administrativa. Secció 1a. Ponent: Maria del Pilar Teso Gamella. Ref. CENDOJ: 28079130012019200736.](#)

[Interlocutòria del Tribunal Suprem de 29 d'abril de 2019. Sala Contenciosa Administrativa. Secció 1a. Ponent: Maria del Pilar Teso Gamella. Ref. CENDOJ: 28079130012019200697.](#)

[Interlocutòria del Tribunal Suprem de 3 de juny de 2019. Sala Contenciosa Administrativa. Secció 1a. Ponent: Maria del Pilar Teso Gamella. Ref. CENDOJ: 28079130012019200883.](#)

[Interlocutòria del Tribunal Suprem de 3 de juny de 2019. Sala Contenciosa Administrativa. Secció 1a. Ponent: Maria del Pilar Teso Gamella. Ref. CENDOJ: 28079130012019200893.](#)

[Enllaç al cercador de jurisprudència del CENDOJ](#)

Aquestes interlocutòries admeten els recursos de cassació formulats per la Generalitat Valenciana i pel Sindicat de Treballadors i Treballadores del País Valencià contra les quatre sentències del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana, dues de 17 de juliol i dues de 19 de juliol de 2018, que anul·laven 12 articles (d'un total de 27) del Decret 61/2017, de 12 maig, pel qual es regulen els usos institucionals i administratius de les llengües oficials de la Generalitat Valenciana.

Per al que aquí interessa, essencialment aquest Decret reconeix, per una banda, el valencià com la llengua pròpia de la Generalitat. Com a tal, se la considera “la llengua destacada d'ús normal i general” (art. 4.1) i, per tant, la llengua de “les actuacions internes de l'Administració de la Generalitat de caràcter administratiu” (art. 10) i de relació amb els ciutadans, tret de les zones de predomini lingüístic castellà, on les comunicacions s'han de fer en ambdós idiomes, i quan els ciutadans demanin la notificació o comunicació en castellà (art. 12.1 i 2). Per altra banda, és la llengua de relació amb tots els ciutadans (art. 12.3) i amb les institucions (art. 26) “pertanyents al mateix àmbit lingüístic que el valencià”. Així, doncs, estableix dos principis: l'ús habitual

del valencià i que aquest idioma sigui la llengua de relació normal amb ciutadans i institucions del mateix àmbit lingüístic.

Contra aquesta norma s'hi van interposar quatre recursos: un a títol particular i els altres tres de l'advocat de l'Estat, del sindicat CSIF i de l'Asociación para la Defensa del Castellano en la Comunidad Valenciana. El Tribunal Superior de Justicia va acollir substancialment els recursos i va anul·lar tots els articles i els diferents incisos sobre els dos punts següents. Primer, els que preceptuaven utilitzar el valencià per a les relacions de la Generalitat dins "el mateix àmbit lingüístic" (art. 3, 12.3, 14, 21.1, 26). Entenia el tribunal d'instància que això contravenia la normativa bàsica de la Llei 39/2015, de procediment administratiu comú, la Llei 4/1983, d'ús i ensenyament del valencià (que no preveu explícitament aquest ús), i la mateixa menció de l'Estatut de la Comunitat Valenciana, que declara el valencià com a llengua oficial. I segon, els que disposaven l'ús preferent del valencià, el qual, al seu parer, atemptava contra el principi, recurrent i sobredimensionat des de l'STC 31/2010, de "l'equilibri i igualtat entre les llengües" (art. 9, 10, 15.1, 16, 18.1, 20. 1, 2 i 3 i disposició final segona).

Certament, tenint en compte la doctrina que a partir de la sentència de l'Estatut català s'ha establert pel que fa a l'ús del principi d'equilibri de llengües oficials, amb el resultat de barrar qualsevol política que pretengui la potenciació de la llengua oficial pròpia en els àmbits competencials de la comunitat autònoma, no és sorprenent el pronunciament sobre els articles que feien efectiu el principi que el valencià és la llengua "d'ús normal i general". Més sorprenent, però, va ser el pronunciament sobre els mandats que contenia el reglament relatiu a l'ús del valencià per part de la Generalitat quan té comunicacions dins el mateix àmbit lingüístic. Al nostre entendre, malgrat l'aclaparadora documentació que aporten la Generalitat i l'STEP-IV que avala l'ús del valencià en aquestes relacions, i tot i la doctrina important i reiterada sobre l'equivalència des del punt de vista lingüístic entre valencià i català (vegeu STC 75/1997, [RLD núm. 29](#), i STS de 2006, [RLD núm. 46](#), entre moltes altres), el TSJ opta per una interpretació no ja formalista, sinó purament nominalista, argumentant de manera esbiaixada amb les mateixes resolucions que avalen l'equivalència lingüística i, fins i tot, amb la Carta europea de llengües regionals i minoritàries. Consulteu l'apunt al blog de la *Revista* d'Alfons Esteve i de Francesc Esteve (10 d'octubre de 2019) "[L'Estat i el seu aparell, novament contra l'ús i la unitat](#)", que sintetitza la impugnació fins als actuals recursos al TS, i el report que en fa Mercè Teodoro (2019). [Balanc de la legislació i la jurisprudència al País Valencià 1979-2019](#). *Revista de Llengua i Dret*, pàg. 192.

Els recurrents en cassació (Generalitat i STEP-IV) al·leguen justament la vulneració dels articles 3 de la Constitució, 6 de l'EACV i 15.3 de la Llei 39/2015, del procediment administratiu comú de les administracions públiques, com la jurisprudència de TC i del TS. En concret, seguint el doble plantejament de les sentències objecte de recurs, consideren "que la sentència se centra únicament en la denominació formal de la llengua cooficial en la Comunidad Valenciana —valenciano— obviando que esa misma lengua con otro nombre —catalán— es también lengua cooficial en otras comunidades autónomas pertenecientes al mismo ámbito lingüístico, poniendo la Sala de instancia el acento en la diferencia nominativa, cuando es obvio que se trata de una única lengua" i addueix jurisprudència constitucional i del TS. Així mateix, entenen que el Decret "garantiza que ningún ciudadano que opta por el castellano verá impedido el ejercicio de sus derechos lingüísticos".

Finalment, el TS aprecia interès cassacional en els recursos plantejats pel Consell de la Generalitat i per l'STEP-IV i fixa com a normativa principal objecte d'interpretació l'article 3 de la Constitució espanyola, l'article 6 de l'Estatut d'autonomia i l'article 15.3 de la Llei 39/2015, del procediment administratiu comú de les administracions públiques. Lògicament, tots aquests preceptes estan vinculats a l'argumentació de les sentències d'instància exposada succintament més amunt.

Caldrà estar amatent a la posició que estableixi el Tribunal Suprem en les dues qüestions substancials plantejades. Pel que fa a l'ús del valencià en les comunicacions dintre del mateix "àmbit lingüístic", cal asseverar, com fan les sentències d'instància, que la noció de "mateix àmbit lingüístic" és un concepte extrajurídic o que el fet de no ser necessària la traducció entre valencià i català no deixa de ser una qüestió de criteri (fins i tot diu "deseo") que ens situa en un plantejament no solament contra els paràmetres científics més consolidats, sinó contra la jurisprudència del Tribunal Constitucional (STC 75/1997 esmentada) i del Tribunal Suprem (signifiquem novament l'STS de 15 de març de 2006, [RLD núm. 46](#), pàg. 467-478)

que s'ha mantingut fins avui. Quant a l'impuls de l'ús "normal i destacat" del valencià a l'Administració autonòmica, caldrà veure quin abast atorgarà aquí el Tribunal Suprem a la doctrina que ha generat després de la Sentència 31/2010 sobre la necessitat d'equilibri i igualtat entre les dues llengües oficials amb relació a diversos reglaments sobre usos lingüístics a l'àmbit local, com el que ressenyem en aquesta mateixa crònica relatiu a l'ordenança de l'ús del galleg a Lugo.

4 Educació

[Interlocutòria de 16 de desembre de 2019. Sala Contenciosa Administrativa. Secció 1. Ponent. José Luis Requero Ibáñez. Ref. CENDOJ 28079130012019201931.](#)

La resolució que ressenyem admet els recursos de cassació interposats per l'advocat de l'Estat i el lletrat de la Generalitat contra la Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya que anul·lava els articles 5 i 15.3 i l'annex II del Decret de la Generalitat 119/2015, de 23 de juny, sobre ordenació dels ensenyaments de l'educació primària, per raó de l'extralimitació competencial de la comunitat autònoma en matèria d'organització curricular. Per contra, la resolució del TSJC desestimava l'anul·lació dels articles 4.1 i 4, instada per l'Estat, relativa a aspectes del règim lingüístic d'aquesta etapa educativa.

El recurs de cassació del lletrat de l'Estat, que admet el TS, qüestiona novament els preceptes sobre el règim lingüístic que van ser validats pel Tribunal Superior. En concret, les normes qüestionades estableixen el següent:

1. El règim lingüístic de l'educació primària es regeix pels principis establerts al títol II de la Llei d'educació, i per les disposicions reglamentàries de desplegament.

[...]

4. La implantació d'estratègies educatives d'immersió lingüística s'ha d'ajustar al que estableix la Llei d'educació.

L'òrgan judicial d'instància va rebutjar les al·legacions del recurrent, segons les quals les normes, esmentades vulneraven el principi de no-discriminació per raó de llengua, que l'atenció individualitzada no podia substituir l'ús vehicular del castellà i que el règim lingüístic havia de respectar l'ús paritari de les dues llengües, criteri no respectat per la immersió lingüística en una sola de les llengües. En un sentit contrari, el tribunal d'instància considera que l'únic que fa el Decret és reproduir l'article 35 de l'Estatut i la Llei 12 /2009 d'educació o remetre-s'hi, els quals estableixen el català com a llengua vehicular i el sistema d'immersió com a estratègia educativa que consisteix a emprar intensivament el català d'acord amb la realitat sociolingüística. Entén que el que fa el recurrent és qüestionar la constitucionalitat d'aquests preceptes que donen cobertura al reglament, però no planteja la qüestió d'inconstitucionalitat. Precisament l'STC 31/2010 no sanciona aquesta omisió del castellà amb la inconstitucionalitat, sinó que entén que el castellà no en queda exclòs. En aquest sentit, entén que "la ilegalidad de una norma por omisión es una excepción que ha de responder a una situación muy precisa caracterizada por que dicha omisión dé lugar por sí misma a una situación objetivamente ilegal" (FJ2). En un sentit contrari, un vot particular subscrit per tres magistrats s'inclina per considerar il·legal la norma perquè no incorpora la interpretació de l'STC 31/2010, les sentències successives del TS i els drets en relació amb el castellà que instaura la LOMQE:

no puede afirmarse que el art. 4, apartados 1 y 4, carezca de contenido sustantivo, pues se produce una remisión expresa al desarrollo del régimen lingüístico recogido en el título II de la LCAT. Sin embargo, los principios contenidos en la LCAT han sido sustancialmente modificados por la interpretación aditiva de la STC 31/2010 y, posteriormente, por la reforma de la legislación básica operada por la Ley Orgánica 8/2013, sin que el legislador autonómico haya acomodado la regulación a la interpretación constitucional ni, después, a la legislación básica estatal.

De fet, hem d'assenyalar que el qüestionament d'una norma paral·lela a aquesta ja es va produir amb la impugnació del Decret 181/2008, de 9 de setembre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments del segon cicle de l'educació infantil, i l'STS de 12 de juny de 2012 va anul·lar els articles 4.1, 3, 4 (darrer incís) i 5 perquè en totes les disposicions del règim lingüístic s'esmentava explícitament el català i no el castellà,

per la qual cosa el TS entenia que no es respectava el règim de paritat i de no preferència entre llengües que imposava l'STC 31/2010 i que, tot i que el mateix Estatut i la Llei d'educació tenien un text semblant al Decret, la sentència sobre l'Estatut obligava a l'explicitació d'aquesta paritat.

Ja hem comentat a diferents cròniques l'“excés de zel” del Tribunal Suprem a l'hora d'aplicar la doctrina de l'STC 31/2010 (vegeu-ne un resum a l'[RLD núm. 72, pàg. 317-318](#)). Val a dir que l'STS de 12 de juny esmentada va ser especialment bel·ligerant i va considerar que una norma reglamentària, tot i reproduir el text de la llei que l'empara i no anar-hi més enllà, pot ser il·legal per no incorporar activament la interpretació del Tribunal Constitucional. Al nostre entendre, el Tribunal Suprem, òrgan de la jurisdicció ordinària que no pot anul·lar les lleis, *de facto* ho fa, eliminant una norma reglamentària de desplegament que diu el mateix que la llei que l'empara. A diferència del TS, el TSJC ja va considerar el 2012 que l'omissió de desenvolupament (d'acord amb el que entén que diu l'STC 31/2010) no implicava la il·legalitat del text, sinó que s'havia de fer un exercici d'integració interpretativa.

Doncs, bé, com dèiem, ara es tornen a qüestionar en cassació unes normes (els articles 4.1 i 4 del Decret 119/2015, sobre ordenació dels ensenyaments de l'educació primària). Pel que fa a la llengua, l'advocat de l'Estat addueix com a motiu d'anul·lació la infracció dels articles 3.1, 14 i 27.1 de la Constitució espanyola i 35 de l'Estatut d'autonomia, d'acord amb la seva jurisprudència. Els arguments bàsics són l'omissió del castellà com a llengua vehicular i docent, tal com disposava la referida STS de 12 de juny de 2012, i que el projecte lingüístic del centre d'acord amb l'entorn sociolingüístic genera incertesa i inseguretats jurídiques.

El TS admet aquest interès cassacional perquè dilucidar “si la omisión reglamentaria en torno al carácter vehicular de la lengua castellana es o no conforme a derecho, y, concretamente, si genera una situación ilegal o, si, por el contrario, la remisión a la Ley catalana 12/2009, de 10 de julio, de Educación, permite considerar legal el decreto mediante la interpretación conforme de la doctrina constitucional”. Ens trobem, doncs, amb un plantejament semblant al que va conduir a la sentència del TS de 2012, la qual alhora s'ha de situar en el context de les moltes altres sentències (començant per les primeres de 9, 13 i 16 de desembre de 2010, [RLD, núm. 56, pàg. 2-6](#)) que es van dictar sobre diferents aspectes de l'ensenyament a Catalunya per traslladar la doctrina de l'STC 31/2010, sobre l'Estatut català.

Ara bé, a l'espera del pronunciament del Tribunal, cal tenir en compte dos punts que separen aquest enjudiciament del seu precedent. En primer lloc, la norma qüestionada en cassació, tot i que presenta una estructura similar a l'anul·lada el 2012, és substancialment diferent pel que fa al contingut. De fet l'Administració sembla que va prendre bona nota d'aquella cassació i va dictar el Decret 119/2015, en què es buiden de manera important els mandats que establien el català com a llengua vehicular en totes les activitats escolars i la immersió lingüística com a mètode per potenciar l'aprenentatge del català. Igualment, també decau el sistema d'atenció individualitzada, molt combatut en la darrera jurisprudència del Suprem. El Decret que es valorarà en la cassació, en canvi, no estableix el català com a llengua vehicular ni el mètode d'immersió en català, sinó que es remet a la legislació corresponent.

I en segon lloc, cal tenir en compte que l'STC 51/2019, d'11 d'abril, que resol diverses impugnacions sobre la Llei d'educació de Catalunya, pel que fa als aspectes lingüístics, avala els enunciats impugnats, per bé que no estableix una doctrina troncal sobre la qüestió controvertida en la interlocutòria que aquí ressenyem (podeu consultar la interessant valoració de Susana Marín a [“La STC d'11 d'abril de 2019 sobre la Llei d'educació de Catalunya i la seva repercussió sobre el model lingüístic a l'escola catalana” —9 de maig de 2019](#)). Ara bé, cal notar que si el Tribunal Constitucional no expulsa de l'ordenament les normes que considera ajustades seguint una interpretació conforme a la Constitució, sembla que una pauta semblant hauria de seguir la jurisdicció ordinària, en el mateix sentit que apunta el mateix TSJ de Catalunya. Mantenir que el reglament de l'Administració catalana ha d'incorporar necessàriament continguts explícits que vagin més enllà de la llei que desenvolupa suposa una intervenció normativa impròpia d'un tribunal que només hauria de determinar els preceptes que contradiguessin la llei o excedissin els mandats que contenen.

Caldrà veure, doncs, quin criteri adopta el TS, si l'argumentació tènue de la sentència del TSJC a favor de legalitat de la norma, o l'argument contundent que expressa el vot particular a la sentència d'instància, que advoca per la necessitat d'una incorporació activa de la doctrina de l'STC 31/2010 a la norma reglamentària.

Finalment, i més enllà de com es resolgui aquest litigi, hem de tenir present que el debat que es planteja no és més que una derivada, entre d'altres, de la configuració que el TC va fer del castellà com a llengua que ha d'estar en condició de paritat en els àmbits en què les administracions catalanes donaven preferència d'ús al català i desplegaven polítiques que contrarestaven la situació del català com a llengua minoritzada. Com hem dit en altres ocasions, aquesta exigència de "paritat entre llengües oficials" que tant s'ha prodigat en les resolucions del TS en àmbits com l'educació o l'Administració local, no es produeix, en canvi, en espais institucionals en què el català és poc més marginal, com és el cas de la mateixa Administració de justícia.

5 Subvencions a polítiques de foment del basc

[*Interlocutòria del Tribunal Suprem de 28 de gener desembre de 2019. Sala Contenciosa Administrativa. Secció 1a. Ponent: Maria del Pilar Teso Gamella. Ref. CENDOJ: 28079130012019200166.*](#)

[*Interlocutòria del Tribunal Suprem de 5 de novembre de 2019. Sala Contenciosa Administrativa. Secció 1a. Ponent: José Luis Requero Ibáñez. Ref. CENDOJ: 28079130012019201621.*](#)

[*Interlocutòria del Tribunal Suprem de 3 de desembre de 2019. Sala Contenciosa Administrativa. Secció 1a. Ponent: José Luis Requero Ibáñez. Ref. CENDOJ: 28079130012019201872.*](#)

[Enllaç al cercador de jurisprudència del CENDOJ](#)

En la [crònica de l'RLD núm. 71](#) donàvem notícia de la interlocutòria de 3 de desembre de 2018 en què el TS desestimava un recurs de queixa interposat per l'advocat de l'Estat perquè el TSJ del País Basc havia rebutjat la preparació del recurs de cassació contra una sentència d'aquest Tribunal en què avalava la legalitat d'una convocatòria d'una subvenció de l'Ajuntament de Zarautz als rètols d'establiments que fossin exclusivament en eusquera. El motiu del rebuig del Tribunal Suprem no era una raó de fons, sinó que, tal com havia indicat el Tribunal Superior, l'objecte impugnat havia de ser la disposició que ordenava les subvencions i no la convocatòria concreta de la subvenció.

En el mateix número 71 la crònica d'Euskadi donava compte de la sentència del TSJ basc de 18 de juliol de 2018 que havia estat objecte del recurs esmentat. Igualment aquesta crònica també reportava la Sentència del TSJPB de 28 de febrer de 2018, relativa a la impugnació d'una ordenança de subvencions de l'Ajuntament de Lasarte-Oria que establia que les activitats que rebessin l'ajuda municipal adreçada a menors de 16 anys s'havien de fer, amb molts matisos, en eusquera.

Ens remetem a la crònica d'Euskadi i als comentaris que s'hi fan ([Crònica legislativa del País Basc, RLD 71](#)), però no sense abans fer una breu ressenya de les sentències esmentades a fi de contextualitzar les resolucions del TS que recollim en aquest número. Ambdues resolucions, tot i que amb raonaments específics i diferenciats, partien, primer, que l'activitat promocional de la llengua minoritària no infringeix l'estatus lingüístic dels ciutadans en relació amb el principi de no-discriminació, en la mesura que sempre es mou en l'àmbit de la voluntarietat i que té per objectiu la protecció d'un bé jurídic, la llengua, a través del mandat de normalització. I segon, en paraules del TSJ, que "no puede asimilarse el régimen de cooficialidad al bilingüismo; por el contrario, es consustancial al régimen de cooficialidad el de permitir, garantizar y también propiciar el uso de la lengua minoritaria, en su caso, mediante acciones de discriminación positiva". I rebla l'argumentació indicant que no hi ha cap dret, com a ciutadà, que els altres ciutadans no puguin fer servir l'idioma oficial de la seva elecció sota el pretext que els primers no estan obligats a conèixer aquest idioma.

Arguments oposats a la posició de l'Estat, que, com indica molt encertadament la crònica, manté l'argumentari d'acord amb el qual en la mesura que no hi ha un deure constitucional de coneixement de l'eusquera és discriminatori establir obligacions lingüístiques en les subvencions, ja que només hi tindrien accés els ciutadans que sàpiguen el basc i en serien exclosos tots els que no el coneixen.

Doncs bé, les tres interlocutòries que ressenyem ara disposen l'admissió a tràmit de recursos de l'advocat de l'Estat contra les sentències del TSJPB que admetien la política de subvencions amb la condició de l'ús de l'eusquera. Dues es corresponen amb les sentències que acabem d'indicar en els paràgrafs anteriors (retolació a Zarautz i subvenció d'activitats a menors de 16 anys a Lasarte-Oria) i una tercera, de 19 de

desembre de 2018, relativa al recurs contra una sentència del mateix tribunal que avala les bases de concessió de subvencions de programes i activitats culturals del municipi d'Eskoriatza, que demanava que les activitats subvencionades utilitzin tendencialment el basc, o amb preferència al basc si es fan servir les dues llengües. El tribunal basc argumenta que la disposició “se limita a describir la tendencia que el poder público imprime a la subvención que dispensa, que es la que el euskera se utilice, exhortando a hacerlo, (‘tenderán’), pero no imponiendo a las asociaciones culturales ni a sus programas que utilicen esa lengua cooficial con exclusión de la otra que es cooficial, sino a que, en suma —y ese es el verdadero ‘suelo’ de la regulación—, se garanticen las formas de expresión bilingües escritas u orales”. L’advocat de l’Estat hi recorre sobre els arguments de, primer, la infracció de l’article 3 de la Constitució en relació amb l’article 14 (dret a la igualtat) i, segon, la manca de competència municipal sobre el foment de l’eusquera.

El TS admet a tràmit el recurs perquè creu que hi ha interès cassacional en la mesura que s’ha de determinar “el alcance de la doctrina constitucional sobre el uso de las lenguas oficiales” en relació amb la prioritització que rep l’eusquera en els tres casos: l’exigència per ser beneficiari de subvenció per a activitats per a menors de 16 anys, l’ús tendencialment prioritari en l’activitat cultural i, en el darrer cas, la subvenció per a l’ús exclusiu de l’eusquera en la retolació. Interès cassacional sobre la base de la possible infracció dels articles 3 i 14 de la Constitució espanyola (principi d’igualtat i no-discriminació) en relació, en els dos primers casos, amb l’article 8.3 de la Llei general de subvencions, que determina els principis sota els quals s’han de gestionar les subvencions, entre els quals hi ha la igualtat i no-discriminació, però també el d’eficàcia en els objectius fixats per l’Administració. En la tercera resolució (subvencions a la retolació) l’interès cassacional també està vinculat al principi de no-discriminació per raó de llengua de l’Estatut basc (l’article 6.3), a la protecció de persones consumidores i usuàries (article 51 CE), en relació amb l’estatus del castellà (article 3.1 CE), a la igualtat dels drets i els deures dels espanyols (article 139 CE), a les competències exclusives de l’Estat (article 149 CE) i a l’oferta de la informació als consumidors d’una manera comprensible (articles 8.d i 17.1 de la Llei general per a la defensa dels consumidors i usuaris).

L’aplicació de clàusules lingüístiques en l’activitat de foment a través de subvencions ha estat un tema reportat en diverses ocasions en aquesta crònica, tant des del punt de vista substantiu com des del punt de vista competencial (bàsicament en relació amb la falta de competència de les corporacions locals basques). Per exemple, l’STS de 21 de juny de 2006 argüeix la falta de competència municipal per subvencionar Udalbitza; no en canvi les STS de 17 de maig i de 25 d’octubre de 2005, que no anul·len la subvenció de dues diputacions forals a una entitat de foment del basc. Les decisions dels òrgans judicials han estat contradictòries, i a vegades s’ha confós el principi d’igualtat amb la uniformitat. Tota activitat de subvenció té uns objectius marcats per les polítiques públiques, entre les quals hi ha la política de normalització lingüística, perfectament emparada per l’Estatut basc i per l’actual Llei 2/2016, de 7 d’abril, d’institucions locals d’Euskadi, que dona cobertura a l’activitat promocional de l’eusquera per part de les corporacions locals basques. El reconeixement jurisdiccional cap a aquest principi ha estat recollit (per exemple, STC 31/2010, FJ 23; o STC 89/2017 FJ 14), quan el TC parla del “compromís de promoció de la normalització lingüística”. És més, recordem també una ja antiga jurisprudència del TS sobre cinematografia en català en les STS de 25 de març i de 2 de juny de 1998, que rebutgen la impugnació de subvencions a obres de cinema en català, per a les quals s’establí l’obligació de distribuir-les en català a Catalunya. El TS sondejava la situació real per valorar l’adequació de la mesura. El raonament era el següent: a) hi havia poques pel·lícules en català, b) era molt superior la població catalanoparlant que els films en català; c) l’idioma propi constitueix un bé cultural, i d) la mesura era, doncs, adequada i proporcional.

No és sobrer recordar la doctrina constitucional consolidada segons la qual la prohibició de discriminació per raó de llengua no implica que no es puguin fer distincions per aquest motiu. Entre moltíssimes, STC 25/1989, de 3 de febrer, que indica que “el principio de igualdad (del artículo 14) no prohíbe toda diferencia de trato; dicho principio sólo puede entenderse vulnerado cuando la desigualdad denunciada está desprovista de una justificación objetiva y razonable, y la existencia de esta justificación ha de apreciarse en relación con la finalidad y efectos de la medida considerada, debiendo darse una razonable proporcionalidad entre medios y fines”. El TC entén que es produeix una vulneració del principi d’igualtat, doncs, quan: a) la desigualtat està mancada de justificació objectiva i raonable, b) no es manté una proporcionalitat raonable entre els mitjans emprats i la finalitat perseguida, i c) la finalitat no està emparada per la mateixa Constitució. Adopten aquesta perspectiva les STC 46/1991 (accés a la funció pública) i 337/1994 (català com a llengua vehicular

en l'ensenyament a Catalunya). En els casos suscitats el dret a la igualtat i el principi de no-discriminació s'han d'emmarcar precisament en un context en què la discriminació positiva a favor del basc és una mesura raonable, proporcionada i constitucionalment legítima per tal d'aconseguir una igualtat de fet entre les dues llengües, una de les quals, l'eusquera, històricament minoritzada.

Caldrà estar atents, doncs, si el TS enjudiciarà aquests tres casos de foment sota la perspectiva esmentada o assajarà un trasllat de la doctrina de l'STC 31/2010, que pretesament vol situar en posició paritària les llengües oficials i que ja ha introduït en àmbits com l'ensenyament i la regulació dels usos lingüístics per part de l'Administració local. Novament hem d'advertir que, si ens atenim a l'STS de 19 de febrer de 2019, reportada en aquesta crònica, no s'albira una decisió gaire ponderada.

6 Concessions en l'àmbit audiovisual

[Sentència del Tribunal Suprem de 3 d'abril de 2019. Sala Contenciosa Administrativa. Secció 3. Ponent: José Manuel Bandrés Sánchez-Cruzat. Ref. CENDOJ: 28079130032019100061.](#)

[Enllaç al cercador de jurisprudència del CENDOJ](#)

Aquesta resolució no incideix directament sobre la normativa lingüística en matèria de concessions en l'àmbit audiovisual, però evidencia la importància que tenen per a les llengües oficials pròpies els criteris establerts en els concursos per a l'adjudicació de concessions de llicències d'emissió radiofònica i, per consegüent, la rellevància de l'exercici d'aquesta competència per part de les comunitats autònomes amb vista a l'adopció de mesures de política lingüística. Hem tingut ocasió de recollir en aquesta crònica diverses resolucions, entre les quals la més recent és la Sentència de 19 de juliol de 2018 ([RLD núm. 71, pàg. 339](#)).

El TS resol en cassació el recurs contra la Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Navarra que resolvia la impugnació d'una empresa de l'àmbit audiovisual, la societat Zeroa Multimedia, contra l'Acord del Govern de Navarra de 19 de juny de 2013 que desestimava un recurs contra l'Ordre foral 14/2013, de 22 de febrer, del conseller de Cultura, Turisme i Relacions Institucionals, per la qual es resolvia el concurs públic per a l'atorgament de 44 llicències per a la prestació del servei de comunicació audiovisual de radiodifusió sonora d'ones mètriques amb modulació de freqüència a la Comunitat Foral de Navarra.

Entre les al·legacions de la recurrent en primera instància, s'exposa que l'adjudicació és contrària als objectius perseguits en el concurs, atès que es produeix una concentració de llicències en cadenes nacionals i se n'exclouen les emissores de proximitat i les que proposen un alt contingut de basc en la programació. El tribunal d'instància, per contra, estima que la decisió de la mesa de valoració va valorar i puntuar les ofertes ajustant-se a les bases de la convocatòria de concurs. En tot cas, observa que si es volen impugnar els criteris del concurs no es pot en la fase de valoració, sinó en el moment en què es publica. Tampoc aprecia el tribunal la vulneració de l'article 27.1 de la Llei 18/1986, del basc, que disposa la presència progressiva de l'idioma en els mitjans de comunicació social públics i privats, ni la Carta de llengües regionals o minoritàries, atès que es preveïen diferents puntuacions per a les zones bascófonas i per a les zones mixtes, així com la ponderació de les produccions pròpies en eusquera.

El TS, sense entrar específicament en la qüestió lingüística, ratifica aquesta apreciació "sin apreciar que el hecho de que Zeroa Multimedia, S.A. ofreciese una programación más amplia referida al fomento y defensa de los valores culturales, sociales e históricos de Navarra, determine la adjudicación, en la medida que por este apartado se pueden otorgar solo hasta 14 puntos de un total de los 50 puntos asignados al conjunto del bloque".

Per acabar, volem significar la importància de la gestió de les concessions en els àmbits autonòmics i locals, en la mesura que la preservació de la pluralitat cultural i lingüística queda més assegurada amb projectes d'aquests àmbits que no a través d'empreses d'àmbit estatal, que, malgrat les condicions establertes en les convocatòries, a la pràctica tendeixen a homogeneïtzar els seus productes i a minimitzar el pluralisme.

7 Acreditació d'idioma no oficial en proves d'aptitud per a l'exercici professional

[*Sentència 25 de març de 2019. Sala Contenciosa Administrativa. Secció 3. Ponent: José Manuel Bandrés Sánchez-Cruzat. Ref. CENDOJ: 28079130032019100088.*](#)

[Enllaç al cercador de jurisprudència del CENDOJ](#)

En aquesta resolució es planteja la legitimitat des del punt de vista del principi d'igualtat de la realització d'un examen obligatori d'anglès en les proves d'aptitud per a l'exercici professional com a agent de la propietat industrial convocades per l'Oficina Espanyola de Patents i Marques. Entre altres al·legacions, de caràcter més incidental, es planteja la discriminació respecte dels ciutadans europeus que no han de fer aquesta prova perquè ja tenen acreditat el coneixement de l'anglès.

El tribunal d'instància avala la legitimitat de la prova i recorda la doctrina sobre igualtat i no-discriminació del TC: "Lo que prohíbe el principio de igualdad son, en suma, las desigualdades que resulten artificiosas o injustificadas, por no venir fundadas en criterios objetivos y razonables según criterios o juicios de valor generalmente aceptados. También es necesario para que sea constitucionalmente lícita la diferencia de trato, 'que las consecuencias jurídicas que deriven de tal distinción sean proporcionadas a la finalidad perseguida, de suerte que se eviten resultados excesivamente gravosos o desmedidos' (STC 176/1993, fundamento jurídico 2)" (STC 90/1995, de 9 de juny, FJ 4).

El TS ratifica el criteri de la sentència objecte de recurs i posa en relleu l'adequació i la raonabilitat de la mesura: "En este sentido, debemos subrayar que la exigencia de conocimientos de la lengua inglesa se revela objetiva y razonable, teniendo en cuenta el contexto jurídico y económico en que se desarrolla la profesión de Agente de la Propiedad Industrial que requiere un conocimiento profundo de la normativa nacional e internacional en materia de patentes, así como de las prácticas de registro desarrolladas en el marco del Tratado de Cooperación en materia de patentes (procedimiento PCT) así como en el marco europeo, con base en la aplicación del Convenio de Munich sobre Concesión de Patentes Europeas de 5 de octubre de 1978" (FJ 2).

Com hem advertit en cròniques anteriors, cada cop serà més freqüent el requeriment dels coneixements d'anglès en els processos selectius o, com en aquest cas, en les habilitacions i en les proves d'aptitud per a l'exercici professional.

8 Diferències en les versions lingüístiques del dret europeu

[*Sentència del Tribunal Suprem de 13 de juliol de 2019. Sala Contenciosa Administrativa. Secció 3a. Ponent: Ángel Ramón Arozamena Laso. Ref. CENDOJ: 28079130032019100123*, i 90 sentències més de contingut similar.](#)

[Enllaç al cercador de jurisprudència del CENDOJ](#)

Les resolucions que reportem recullen de manera molt tangencial la rellevància de les diferents versions lingüístiques del dret de la Unió Europea a l'hora d'interpretar les normes europees o les disposicions que les traslladen a l'ordenament jurídic de cada Estat membre. El multilingüisme de la Unió Europea comporta la possibilitat d'interpretacions no coincidents per raó de la llengua en què està redactada la disposició europea. Com hem anat indicant (vegeu les cròniques de l'[RLD núm. 69, pàg. 303-304](#) i de l'[RLD núm. 71, pàg. 335-337](#)), aquestes contradiccions juridicolingüístiques són resoltes de manera ordinària pels tribunals interns, en darrera instància el Tribunal Suprem a través del recurs de cassació, però també es compta amb el plantejament de la qüestió prejudicial, com a procediment mitjançant el qual el Tribunal de Justícia de la UE, a instància dels tribunals interns, fixa la interpretació vinculant de la norma europea.

Les decisions judicials resolen un gran nombre d'impugnacions entre empreses energètiques contra l'Ordre IET/289/2015, de 20 de febrer, per la qual s'estableixen les obligacions d'aportació al Fons Nacional d'Eficiència Energètica de diversos anys. Per resoldre el recurs el Tribunal va instar una qüestió prejudicial davant del Tribunal de Justícia de la Unió Europea perquè aquest alt tribunal dilucidés, entre d'altres

qüestions, si la imposició de les obligacions d'estalvi energètic només a una part dels subjectes del sectors de gas i electricitat s'ajustava al que estableix la Directiva 2012/27/UE.

El Tribunal de Justícia determina que la menció de la Directiva als “distribuïdors d'energia i/o les empreses minoristes de venda d'energia”, i a “les parts obligades entre els distribuïdors d'energia i les empreses minoristes de venda d'energia” no s'ha d'entendre en el sentit que els dos tipus d'operadors hagin d'estar necessàriament inclosos entre els subjectes obligats. El TJUE estima que el fet que la versió espanyola hagi emprat només la conjunció “y” ha d'interpretar-se sota la perspectiva del primer apartat esmentat (“y/o”) i “de les versions en altres llengües”. Això és, novament l'existència de diferents versions lingüístiques d'una mateixa norma ajuda a precisar el sentit de la norma europea i de les disposicions estatals que la transposen.